

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Gregor Budal

RAZVOJ, VLOGA IN POMEN VOJAŠKIH GODB

Diplomsko delo

Ljubljana 2006

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Gregor Budal

Mentorica: doc. dr. Maja Garb

RAZVOJ, VLOGA IN POMEN VOJAŠKIH GODB

Diplomsko delo

Ljubljana 2006

RAZVOJ, VLOGA IN POMEN VOJAŠKIH GODB

Povzetek. Vojaške godbe se pojavljajo bodisi kot uradni bodisi kot neuradni element oboroženih sil tekom celotne vojaške zgodovine. Njihova podoba, vloga in pomen so se skozi zgodovino spreminjali tako v povezavi z razvojem glasbil, kakor tudi z razvojem vojaške taktike in strategije. Po koncu hladne vojne se je zmanjšalo celotno število vojaških godb, zmanjšalo se je tudi število glasbenikov na godbo, še vedno pa so integralni del vseh vojaških organizacij. Glavna glasbena zasedba sodobnih vojaških godb je ostala vojaški orkester. Tako kot se ni spremenila podoba, se po koncu hladne vojne nista spremenili niti vloga in pomen sodobnih vojaških godb. Vojaške godbe v sodobnem času še vedno na prvem mestu zagotavljajo glasbeno podporo vojaškemu in državnemu protokolu, pomembne pa so tudi za sooblikovanje in izražanje vojaškega korporativnega duha.

Ključne besede: vojaška godba, vojaški orkester, glasbeno signaliziranje, Orkester Slovenske vojske

EVOLUTION, ROLE AND MEANING OF MILITARY BANDS

Abstract. Military bands appear either as official or unofficial elements of the armed forces throughout military history. Their image, role and meaning evolved in the course of history, sometimes in terms of musical instrument development, and other times as a result of the changing nature of tactics and strategy. After the Cold War, the total number of military bands was reduced, as well as the number of musicians per band, however, they are still an integral part of any military organization. The concert band remains the most basic element of military bands. The role and meaning of a modern military band has not changed after the Cold War, nor did its image. In modern times, military bands still provide the most essential musical support to the military and state protocols, while remaining a vital contributor in defining and expressing the unity of the military spirit.

Key words: military band, concert band, musical calls, Slovenian Armed Forces Orchestra

KAZALO

KAZALO	3
SEZNAM TABEL	5
SEZNAM KRATIC	6
1 UVOD	7
2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR	10
2.2 PREDMET IN CILJ PREUČEVANJA	10
2.3 HIPOTEZE	10
2.4 METODOLOŠKI PRISTOP	11
2.5 TEMELJNI POJMI	11
2.5.1 <i>Vojaška godba</i>	11
2.5.2 <i>Janičarska glasba, »turška« glasba</i>	13
2.5.3 <i>Glasbeno signaliziranje</i>	14
3 RAZVOJ VOJAŠKIH GODB SKOZI ZGODOVINO	16
3.1 PREDANTIČNO OBDOBJE IN ANTIKA	16
3.2 OBDOBJE SREDNJEGA VEKA	17
3.3 OBDOBJE VELIKIH STALNIH VOJSK ABSOLUTISTIČNIH MONARHIJ.	20
3.3.1 <i>Oboisti ali harmoniemusick</i>	20
3.3.2 <i>Signalistična zasedba piščali in bobna</i>	23
3.3.3 <i>Turški in »turški« vpliv na razvoj vojaških godb</i>	25
3.3 OBDOBJE FRANCOSKE REVOLUCIJE	28
3.4 OBDOBJE IMPERIALIZMA	30
3.5 VOJAŠKE GODBE PO PRVI SVETOVNI VOJNI	36
4 SODOBNE VOJAŠKE GODBE	37
4.1 ANALIZA PRIDOBLENIH ODGOVOROV O SODOBNIH VOJAŠKIH GODBAH	38
4.1.1 <i>Količinski podatki o sodobnih vojaških godbah</i>	38
4.1.2 <i>Glasbene zasedbe sodobnih vojaških godb in njihova vloga</i>	41
4.1.3 <i>Popolnjevanje vojaških godb in status vojaških glasbenikov</i>	44
4.1.4 <i>Prilagajanje vojaških godb postmoderni družbi</i>	50
5 ZGODOVINA VOJAŠKIH GODB NA SLOVENSKEM	53
6 ORKESTER SLOVENSKE VOJSKE	58
6.1 NASTANEK ORKESTRA SLOVENSKE VOJSKE	58
6.2 DEJAVNOST ORKESTRA SLOVENSKE VOJSKE	58
6.2.1 <i>Protokolarna dejavnost Orkestra Slovenske vojske</i>	59
6.2.2 <i>Snemalna in koncertna dejavnost Orkestra Slovenske vojske</i>	61

6.3	KADROVANJE V ORKESTRU SLOVENSKE VOJSKE	62
6.4	DELOVNI POGOJI V ORKESTRU SLOVENSKE VOJSKE.....	63
7	ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ	65
8	SEZNAM VIROV	71
8.1	SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE	71
8.2	ČLANKI	72
8.3	INTERNETNI VIRI.....	74
8.4	DOKUMENTI	75
8.5	EMPIRIČNE RAZISKAVE	76
9	PRILOGE.....	77

SEZNAM TABEL

Tabela 4.1.1.1: Splošni količinski podatki o sodobnih vojaških godbah.....	39
Tabela 4.1.1.2: Letni proračun na posamezno vojaško godbo.....	40
Tabela 4.1.2.1: Delež aktivnosti sodobnih vojaških godb glede na različne ciljne publike.....	43
Tabela 4.1.4.1: Prilagajanje vojaških godb postmodernim značilnostim OS	51

SEZNAM KRATIC

BiH	Bosna in Hercegovina
FNRJ	Federativna narodna republika Jugoslavija
GŠ	generalštab
JA	Jugoslovanska armada
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
KoV	kopenska vojska
MO	Ministrstvo za obrambo
NOB	Narodno-osvobodilni boj
NOV in POS	Narodno-osvobodilna vojska in partizanski odredi Slovenije
NUK	Narodna in univerzitetna knjižnica
ORKSV	Orkester Slovenske vojske
OS	oborožene sile
RS	Republika Slovenija
RSr	Republika Srbska
RTV	radio-televizija
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SHS	(Kraljevina) Srbov, Hrvatov in Slovencev
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika
SV	Slovenska vojska
TO	Teritorialna obramba
VB	Velika Britanija
VL	vojaško letalstvo
VM	vojaška mornarica
ZDA	Združene države Amerike

1 UVOD

V svoji dolgi zgodovini obstoja so vojaške godbe ali njihovi zametki pomenili predvsem dvigovanje bojne morale lastnih vojakov na eni, in demotivacijo nasprotnika za boj na drugi strani. Verjetno je taka vloga vojaških godb v glasbenem smislu do izpopolnitve instrumentov v 16. in 17. stol. pomenila bolj kot ne hrušč in trušč ali v najboljšem primeru nekakšno primarno obliko glasbenega signaliziranja. Z umeščanjem vojaških godb v vojaške organizacije konec 18. stol. in s tem povezanim bolj organiziranim razvojem sta se njihova vloga in pomen širili. S svojo podobo in delovanjem so namreč vojaške godbe vse bolj postajale pomemben element simboličnega vidika vojaške kulture, ki se poleg uniform in insignij kaže predvsem v raznih ceremonialih, kjer vojaške godbe sodelujejo.

Tak razvoj vojaških godb pred dvema stoletjema zanimivo sovпада z razvojem vojaškega profesionalizma. Ko je plemstvo prenehalo biti glavni vir za popolnjevanje častniških vrst, je prejšnjo kohezivnost skupnega socialnega izvora in družinske pripadnosti zamenjal nov način povezovanja, tj. *esprit de corps* ali vojaški korporativni duh. Z njim je povezana tudi ekskluzivnost vojaške profesije, ki je poleg vojaškega žargona opazna predvsem v pozornosti do vojaških tradicij (Jelušič, 1997: 108, 116). Vojaške godbe so s svojo podobo in nastopanjem tako pri vojaških kot tudi državnih ceremonialih ter ritualih kmalu postale eden izmed nosilcev vojaške tradicije, s tem pa tudi pomemben sooblikovalec vojaškega korporativnega duha.

Nadaljnji razvoj vojaških godb se je sredi 19. stol. poleg nastopanja za vojaške in državne potrebe začel odražati še v vse večjem nastopanju za civilno publiko. Posebej s koncerti na prostem so ravno vojaške godbe začele širiti in dvigovati splošno (glasbeno) kulturno raven prebivalstva. S produkcijo koračnic in drugega repertoarja z nacionalnim značajem pa so vojaške godbe v obdobju t. i. pomladi narodov postale tudi pomemben sooblikovalec nacionalne identitete.

Vloge in pomeni vojaških godb se nato do sodobnega časa razen prerazporejanja pomembnosti posameznih vlog in pomenov bistveno niso spremenili. Edina konkretnjša sprememba je bila dokončen umik vojaških godb iz paradiranja v prvih bojnih vrstah. Dominantna glasbena zasedba vojaških godb je ostal vojaški orkester, omembe vredna sprememba na področju glasbenih zasedb vojaških godb je zgolj pojavljanje drugačnih zasedb od vojaškega orkestra, ki še dandanes ostajajo v njegovi senci. V splošnem se vojaške godbe utrdijo predvsem kot nosilke vojaške tradicije,

kar se prvenstveno odraža v zadovoljevanju vojaških in državnih protokolarnih potreb.

S koncem hladne vojne, posledičnimi spremembami v razumevanju varnosti in preoblikovanju OS, ki je na eni strani sledilo spremenjenemu globalnemu varnostnemu okolju ter na drugi strani spreminjanju družbenih vrednot, je bilo pričakovati tudi spremembe pri vojaških godbah. Vojaški orkester je kot dominantna glasbena zasedba vojaških godb primeren predvsem za vojaški in državni protokol. Vojaški orkester s svojo podobo in nastopom vsekakor pripomore k ohranjanju vojaške tradicije ter krepitvi vojaškega korporativnega duha; težko pa si ga je v sodobnem času predstavljati kot sredstvo motiviranja ali sproščanja navadnega vojaka.

V ameriških OS so to ugotovili že med drugo svetovno vojno, ko je Glenn Miller postal direktor godb letalstva KoV in vojaški glasbi dodal jazz, vojaške godbe pa so se odtlej pojavljale še v obliki big bandov in plesnih orkestrov. Dandanes se v OS poleg omenjenih glasbenih zasedb vojaških godb pojavljajo še naslednje zasedbe: tradicionalne nacionalne glasbene zasedbe (kot npr. country skupine v OS ZDA, dalmatinska klapa v hrvaški VM ipd.), pop in rock skupine. Včasih pa v vojašnicah ali vojaških bazah za zadovoljitev glasbenega okusa vojakov bodisi kot gostje vojaških godb bodisi samostojno nastopijo kar popularni pevci ali glasbene skupine.

Ena od bistvenih mirnodobnih nalog sodobnih OS je zagotavljanje nenehne in kar se da velike podpore javnosti. Psihološka ali moralna podpora je v neposredni zvezi z legitimnostjo vojaštva, zato vojaška organizacija poskuša priti do te podpore tudi s posebnim načinom komuniciranja z javnostjo (Jelušič, 1997: 77). Del takega komuniciranja bi morale opravljati ravno sodobne vojaške godbe, saj s svojim kulturno-umetniškim udejstvovanjem pomenijo drugačen, mehak, dopadljivejši obraz OS.

Po Kertzerju (Jelušič, 1997: 116) so ljudje namreč bolj pozorni na nazorne, konkretne informacije, ki jih prinašajo rituali in ceremoniali z vojaško udeležbo, kot pa na brezbarvne, abstraktne informacije o delovanju vojaške organizacije. Četudi gre pri teh ritualih in ceremonialih za barvite, veličastne, mogoče celo trivialne dogodke, kjer imajo vojaške godbe zelo vidno vlogo, gre pogosto za poskus umetne vzpostavitve dialoga med vojaško profesijo in javnostjo, pri čemer OS s sodelovanjem v takih predstavah postavljajo sebe pred oči javnosti.

V času, ko OS zaradi vse bolj razširjenega poklicnega popolnjevanja svojih vrst

vstopajo na trg delovne sile, bi lahko vojaške organizacije z načrtno uporabo vojaških godb poleg zagotavljanja podpore javnosti tudi promovirale OS in zaposlovanje v njih. Med dejavnosti vojaških godb, ki bi poleg zagotavljanja podpore javnosti pomenila tudi promocijo OS, štejem in pripisujem še večji pomen od že omenjenih protokolarnih dejavnosti koncertni dejavnosti vojaških godb. Le-ta bi morala biti v smislu promocije OS usmerjena predvsem na lokalno prebivalstvo, kjer se nahajajo vojašnice ali vojaške baze, in na mladino, čemur bi se moralo prilagoditi tako repertoar kakor tudi glasbeno zasedbo vojaških godb.

Neizpodbitno dejstvo ostaja, da so vojaške godbe del OS mnogo daljše obdobje kot marsikateri drug element v OS. Kljub temu se tisti, ki se ukvarjajo in raziskujejo ta ali oni segment OS, še niso ukvarjali z vojaškimi godbami in jih raziskovali. To je bilo prepuščeno predvsem muzikologom, ki pa se za vojaške godbe tudi niso najbolj pretirano zanimali. Ob proučevanju vojaških godb sem vse bolj ugotavljal, da se pomanjkanje raziskovanja odraža tudi na pomanjkanju virov in nedorečenem izrazoslovju.

V diplomskem delu bom zato najprej opredelil nekaj pojmov, ki jih v vojaški terminologiji ni zaslediti ali pa so zelo slabo zastopani. Naj na tem mestu omenim še slabo stanje slovenske muzikološke in ne zgolj vojaško-varnostne terminologije v zvezi z vojaškimi godbami. V prvem vsebinskem poglavju bom skušal predstaviti zgodovinski razvoj vojaških godb in ga povezati z razvojem glasbil ter deloma tudi razvojem vojaške taktike in strategije. Posebno poglavje, ki sledi, bo namenjeno sodobnim vojaškim godbam trinajstih držav. V naslednjem poglavju se bom ukvarjal z zgodovinsko prisotnostjo in razvojem vojaških godb na našem ozemlju. V zadnjem vsebinskem poglavju bo dodobra obravnavan in predstavljen Orkester Slovenske vojske, katerega bom skušal primerjati z vojaškimi godbami po svetu.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.2 PREDMET IN CILJ PREUČEVANJA

Vojaške godbe niso nov pojav v OS, nacionalno-varnostnemu sistemu ali družbi nasploh. V vojskah se pojavljajo mnogo dalj časa od vseh sodobnih oborožitvenih sistemov, tudi mnogo dalj časa od strelnega orožja nasploh. Kljub temu ostajata vloga in pomen vojaških godb v precejšnji meri neraziskana. Funkcionalna uporabnost vojaških godb ni nekaj, kar je že zdavnaj izginilo. Četudi so vojaške godbe eden izmed nosilcev (vojaške) tradicije, niso in ne smejo biti zgolj ostanek nekega časa. Vojaške godbe se morajo razvijati, s tem pa se morata razvijati tudi njihova vloga in pomen. Enako mora veljati tudi za glasbeno-estetsko plat vojaških godb.

V diplomskem delu sem si zastavil naslednje cilje:

- opredeliti želim izraza *vojaška godba* in *glasbeno signaliziranje*, vzpodbuditi njuno uporabo, kadar je govora o njunem pomenskem polju ter s tem obogatiti slovensko vojaško in muzikološko terminologijo;
- pojasniti vpliv razvoja glasbenih instrumentov ter deloma tudi vpliv razvoja vojaške taktike in strategije na razvoj vojaških godb;
- ugotoviti vloge in pomen vojaških godb v oboroženih silah in družbi nasploh;
- predstaviti Orkester Slovenske vojske;
- z vsem naštetim prispevati k preučevanju vojaških godb in vzpodbuditi raziskovalno zanimanje zanje.

2.3 HIPOTEZE

1. Razvoj vojaških godb je tekел vzporedno z razvojem glasbil na eni, ter z razvojem vojaške taktike in strategije na drugi strani.
2. Vojaške godbe so bile integralni del oboroženih sil skozi celotno vojaško zgodovino, pri čemer je bil njihov glavni pomen dvigovanje bojne morale vojakov.
3. V času vedno bolj razširjenega poklicnega popolnjevanja oboroženih sil opravljajo vojaške godbe predvsem vlogo promocije oboroženih sil v javnosti.
4. Slovenska vojska neuspešno uporablja Orkester Slovenske vojske pri svoji

promociji v javnosti.

2.4 METODOLOŠKI PRISTOP

V diplomskem delu bom uporabil več raziskovalnih metod. Pri tem bodo v prvem delu naloge v ospredju neempirične, v drugem delu naloge pa empirične raziskovalne metode. Del naloge o zgodovinskem razvoju vojaških orkestrov bo temeljil predvsem na analizi in interpretaciji sekundarnih virov. Ta metoda bo predstavljala temelj za zgodovinskorazvojno analizo, s katero bomo raziskovali tendence v razvoju vojaških godb. Pri preučevanju sodobnih vojaških godb bo v ospredju vprašalnik odprtega tipa in primerjalno raziskovanje, pri preučevanju Orkestra Slovenske vojske pa bom poleg analize primarnih in sekundarnih virov uporabil še intervju, študijo primera ter primerjalno raziskovanje. Kjer se bo izkazalo za potrebno, bodo navedene raziskovalne metode dopolnjene s t. i. 'opisno (deskriptivno) metodo', s čimer se bo obravnavana tema zaokrožila v celoto.

2.5 TEMELJNI POJMI

2.5.1 Vojaška godba

Vojaška godba je orkester v sklopu OS. Najpogostejša glasbena zasedba je pihalni orkester, poznamo še godalne, simfonične, zabavne idr. zasedbe vojaških godb. V organizacijskem smislu se lahko vojaška godba pojavlja za OS v celoti, nadalje pri posameznih zvrsteh, rodovih ali službah, lahko tudi na garnizijskem principu ali pri poveljstvih, ponavadi od divizijskih poveljstev dalje (Vojna enciklopedija, 1973: 665).

Zgornja definicija je moteča, ker že v prvi povedi začne govoriti o orkestru. Le-ta pomeni (večji) instrumentalni ansambel, v katerem so posamezni instrumenti večkratno zasedeni (Glasba, 1987: 194). Definicija takoj zatem omenja še drugačne glasbene zasedbe vojaških godb, a se kljub temu ukvarja le z orkestrskimi sestavi, medtem ko so manjši instrumentalni ansambli vojaških godb izpuščeni.

Muzička enciklopedija (1971: 400) opredeljuje vojaški orkester kot poseben tip pihalnega orkestra, kateremu je poleg pihal in trobil dodanih še nekaj tolkal: mali in veliki boben, činele idr. Tak orkester je namenjen igranju na odprtih prostorih in usklajevanju množičnih premikov. Poleg koračnic za različne priložnosti igra tudi

signale in za tak orkester prirejena ali napisana koncertna dela. Podobno definicijo zasledimo tudi v *Dictionary of music* (1991: 253), le da je, kar se glasbene zasedbe tiče, dodan še kontrabas. Le-ta se seveda pojavlja, kadar vojaški orkester nastopa koncertno in ne paradno.

V zgodovini so se pojavljale tudi vojaške godbe sestavljene iz civilistov, ki so jih plačevali častniki (*Dictionary of British Military History*, 2003: 22), a dandanes so vojaški glasbeniki praviloma vojaki ali vojaški uslužbenci, podrejeni vojaškemu redu in disciplini.

Vojaški orkester ne pomeni zgolj orkestra v domeni OS. Predvsem tuja literatura s tem terminom pogostoma označuje orkestrsko glasbeno zasedbo pihal, trobil, tolkal in mogoče tudi kontrabasa. Omenili smo že, da imajo vojaške godbe poleg orkestrskih še druge instrumentalne zasedbe, kar je eden izmed razlogov, da smo se odločili za uporabo termina vojaška godba in ne vojaški orkester.

Geselski članek *godba* ima v *SSKJ*-ju (1994: 244) dva pomena. Prvi pomeni skupino ljudi, ki igra na glasbila. Primeri uporabe so sledeči: godba je zaigrala slavnostno koračnico; ciganska, vojaška godba / godba na pihala. Le-ta pomeni skupino ljudi, ki igra na pihalne instrumente, kar je opredeljeno v drugem pomenu besede godba: igranje na pihalne instrumente.

Godba torej lahko poleg skupine glasbenikov označuje skupino pihalcev. Za potrebe diplomskega dela se bom omejil le na prvi pomen, saj je besedna zveza vojaška godba v predelani slovenski literaturi večkrat izpričana kot besedna zveza vojaški orkester. Besedna zveza vojaška godba se v *SSKJ*-ju (1994: 1692) pojavi še v gnezdu geselskega članka *zvok*, kjer je kot primer uporabe navedeno: *zvoki vojaške godbe*. Tudi *Vojaški slovar* (2002: 126) ima geselski članek (vojaška) *godba*, medtem ko o vojaškem orkestru ni ne duha ne sluha. Nadalje članki slovenskega muzikologa, skladatelja in kapelnika Josipa Čerina iz 1. pol. 20. stol. obravnavajo razvoj vojaških godb in ne orkestrrov ter še bi lahko naštevali. Ostaja še dejstvo, da tudi tuja literatura vojaških godb ne imenuje vojaški orkestri, temveč imajo nek sebi lasten naziv. V srbskem jeziku je le-ta *vojna muzika*, v angleškem *military band*, v nemškem *die Kapelle*.

Po drugi strani pa drugi pomen geselskega članka *godba* v *SSKJ*-ju ni preveč sporen, saj so nenazadnje ravno različne pihalno-trobilsko-tolkalske zasedbe, ki jih tudi pogovorno imenujemo godba, tekom celotne zgodovine razvoja vojaških godb predstavljale dominantno instrumentalno zasedbo, čemur je tako še danes.

Medtem ko bom s terminom vojaški orkester in/ali pihalni orkester v diplomskem delu označevali instrumentalno pihalno-trobilsko-tolkalsko glasbeno zasedbo, ki se je razvila iz evropske percepcije janičarskih godb, bo termin vojaška godba označeval katerokoli glasbeno zasedbo v sklopu OS.

2.5.2 *Janičarska glasba, »turška« glasba*

Janičarska glasba je glasba, katere zvok označuje uporabo oboe, trobente, bobna, trianglera, zvončkov ipd. zasedenih turških janičarskih kapel (Glasba, 1987: 119).

Definicija janičarske glasbe v takem smislu je malce dvoumna. Če že govorimo o turških janičarskih godbah, ne moremo v tako glasbeno zasedbo uvrstiti oboe, ki se je razvila v Evropi. K značilnemu zvoku janičarskih godb je resda veliko prispeval zvok inštrumentov z dvojnimi trsnimi jezičkom, a ni šlo za oboe, marveč njim sorodne šalmajke, zurne ipd.

Kos (1998: 44) trdi, da se je v 18. stol. pridevnik turški ali janičarski v zvezi z glasbo uporabljal za vse vojaške in civilne glasbene zasedbe, kjer so tolkala dominirala nad pihali. V tem smislu je to tudi edina eksotičnost zvoka, saj je glasbena substanca ostala v svojem bistvu evropska.

V kolikor torej govorimo o »turški« glasbi kot glasbi, ki je bila v Evropi popularna sredi 18. in v 2. polovici 18. stol., nas zmoti drugi del zgoraj citirane definicije, saj se omejuje na janičarske godbe. Glasbena zasedba tedanjih evropskih vojaških godb se je skupaj z oboami, klarineti, fagoti in rogovi imenovala »turška« glasba zaradi močnejše vloge tolkal na račun pihal in trobil, kar so tedaj pripisovali janičarskim godbam.

Janičarska ali turška glasba ima torej dva pomena. Prvi pomen zadeva dejansko glasbo in glasbeno zasedbo turških janičarskih godb, drugi pomen pa predstavlja evropsko interpretacijo glasbene zasedbe janičarske godbe in ne glasbe kot take. »Turška« glasba je bila potemtakem revolucionarna sprememba v evropski glasbi¹, kjer je postala tolkalska sekcija mnogo bolj raznolika kot dotedaj ter je imela tudi bolj poudarjeno vlogo. Raznolikost tolkalske sekcije je razvidna predvsem z vpeljavo činel, velikega bobna in vojaške lire. Pri slednji gre za s kraguljčki ovešen okvir ali leseno držalo v obliki lire, na straneh okrašeno s konjskimi repi. Vojaška lira je bila v

---

¹S tem mislim predvsem na vojaško glasbo, se pa je pojavljala tudi v posvetni glasbi nasploh, a predvsem kot »turška« koračnica.

zasedbah vojaških godb razmeroma kratek čas, saj je imela bolj vizuelni kot zvočni učinek.

2.5.3 Glasbeno signaliziranje

Glasbeno signaliziranje je oddajanje predpisanih zvočnih signalov, ki služijo obveščanju o določenih dejavnostih. Do druge svetovne vojne se je ponekod glasbeno signaliziralo za poveljevanje v boju ali celo, redko, kot sredstvo zvez. Glasbene signale komponira odgovorni glasbeni organ, uporabo teh signalov pa urejajo pravila službe in drugi predpisi. Glasbeno signaliziranje v vojašnici ali taboru igra dežurni signalist na povelje poveljnika vojašnice, dežurnega častnika in v nekaterih primerih poveljnika straže (v primeru nevarnosti, alarma, požara, poziva straže k orožju itd.). Glasbeno signaliziranje za posamezne dejavnosti (npr. nočni počitek) lahko igrajo vsi signalisti v vojašnici, tekom svečanih dogodkov pa kar cela vojaška godba.

Glasbeno signaliziranje se deli na splošno in posebno, glede na kraj ter okoliščine uporabe pa na bojno, postrojevalno, vojašnično (taborsko, ladijsko) in ceremonijalno. Splošno glasbeno signaliziranje je namenjeno obveščanju o določenih dejavnostih in dogodkih za vse vojaške enote. S splošnim glasbenim signaliziranjem se signalizira: jutranje vstajanje, pripravo, začetek in konec opravil, zbore, razpeljave straže, alarme, požare ipd. Uporablja se tudi tekom vojaških svečanosti (npr. sprejem starešine, začetek mimohoda enot), manevrov in na streliščih (npr. signali za začetek in konec streljanja). Posebno glasbeno signaliziranje zaobjema obveščanje o posameznih dejavnostih (npr. vardevka, sedlanje in zajahanje konja, čiščenje ladje itd.) v rodovih kopenske vojske, vojaški mornarici in vojaškemu letalstvu (Vojaška enciklopedija, 1975: 150).

Zgoraj navajani geselski članek je v *Vojaški enciklopediji* naslovljen kot *trubni znaci* (ang. *bugle calls*, nem. *Trompetensignale*, fr. *sonneries de clarion*, ita. *segnali a tromba*). Razlogov za prevod v glasbeno signaliziranje namesto v trobilno signaliziranje je več. Prvi je sama vsebina geselskega članka. Več kot očitno je namreč, da bi se ista vsebina geselskega članka lahko nanašala samo ali tudi na tolkala, ki so verjetno še pred trobili opravljala naloge zvočnega in glasbenega signaliziranja. Vsekakor niso zgolj trobila in tolkala edinstveni sklop glasbenih instrumentov, ki so izvajali glasbeno signaliziranje.

Mojo predpostavko potrjuje isti zvezek Vojne enciklopedije z razlago geselske besede *značari*, kar *Srbskohrvatsko-slovenski slovar* (1986: 1332) prevede v

trobentač, signalist. Signalisti so v *Vojni enciklopediji* (1975: 709) opredeljeni kot vojaški trobilci in bobnarji, ki se uporabljajo za oddajanje predpisanih glasbenih signalov v vojašnicah, taborih, na ladjah, vadiščih in streliščih, v postrojevalnem usposabljanju pehotnih enot ter za držanje ritma pri korakanju. Vse do druge svetovne vojne je imela uporaba trobilcev in bobnarjev posebno vlogo v vojni; mnogo vojsk jih je uporabljalo za prenos povelij v boju, začetek juriša, premike, zbiranje ali umik enot, v nekaterih situacijah celo kot sredstvo za dvig bojne morale vojakov. Zopet so izpuščena pihala, ki so v kombinaciji s tolkali pogostoma služila glasbenemu signaliziranju.

Signalist je v *SSKJ*-ju (1994: 655) opredeljen kot nekdo, ki je usposobljen za signaliziranje. Signalizirati pa seveda pomeni (od)dajati signale. V izogib zamenjevanju glasbenika-signalista od signalista z zastavicami, radio-signalista ipd. bo v diplomskem delu za to poskrbel kontekst; signalisti bodo igrali, z glasbenim instrumentom oddajali signale ipd.

Navkljub dejstvu, da razen v *Field Manualu 12-50* nikjer v literaturi ni bilo zaslediti izraza glasbeno signaliziranje ali glasbeni signal, temveč zgolj zvočno signaliziranje ali zvočni signal, sem se odločil, da slovensko vojaško in verjetno tudi muzikološko izrazoslovje dopolnim z omenjenim terminom. V omenjenem *Field Manualu 12-50* (1999: 113) so trobilni signali označeni kot vrsta glasbenih signalov. Zvočno signaliziranje je v *Vojni enciklopediji* (1974: 563) opredeljeno kot zvrst signaliziranja, ki se vrši s piščalkami, trobentami, rogovi, govorilnimi trobami, megafoni, sirenami, zvonovi, tolkali, elektro-akustičnimi napravami, streli, oponašanjem živalskih glasov in ostalimi sredstvi za proizvodjanje zvoka. Glasbeno signaliziranje pojmem kot podpomenko zvočnega signaliziranja. Medtem ko se slednje vrši s kakršnimkoli sredstvom, ki proizvaja zvok, je za glasbeno signaliziranje značilna uporaba glasbil in določenih melodij in/ali ritmov, s katerimi se posreduje dogovorjeni glasbeni znak za določeno dejanje, dejstvo.

Končno velja zgolj še omeniti, čemu preferiranje glagolnika signaliziranje namesto glagolnika signalizacija. Signalizacija je za razliko od signaliziranja dvopomenska beseda, pri čemer njen drugi pomen označuje celoto signalnih naprav. Večpomenskost pa nikakor ne pritiče strokovnemu izrazu.

3 RAZVOJ VOJAŠKIH GODB SKOZI ZGODOVINO

3.1 PREDANTIČNO OBDOBJE IN ANTIKA

Elementi vojaške glasbe in vojaških godb imajo zelo dolgo tradicijo. Obzidje mesta Jeriho se je sesulo po sedemdnevem trobljenju v ovnove rogove, piše v Svetem pismu. Znani so reliefi iz obdobja okoli 3000 p. n. š., ki prikazujejo asirske in babilonske trobilce na čelu vojsk med triumfalnimi procesijami (A history of U.S. Army Bands, 2005: 1). Najverjetneje so se še pred antiko vojaški pohodi začeli z ritmičnim bobnanjem in igranjem na rogove. S tem se je poskušalo na eni strani prestrašiti nasprotnika in na drugi strani ohrabriti lastne sile. Vojaška glasba je imela od samega začetka uporabe v vojaške namene posredno bojno vlogo, kar je obdržala dolgo skozi zgodovino.

V vojskah starega Egipta in Kitajske so uporabljali enostavne, tipično vojaške instrumente kot npr. tolkala in rogove. Starogrški spisi pa že pričajo o pojavu trobil in flavt. Medtem ko so se trobila pojavljala pri vojaških pohodih, so se flavte uporabljale pri gimnastičnih vajah in vojaških igratih (Vojna enciklopedija, 1973: 665). Tolkal stari Grki in Rimljani v svojih vojskah niso uporabljali (Arnold, 1993: 5). Slednje je zanimivo zaradi siceršnje močne zastopanosti tolkal pri vojaških godbah skozi vso zgodovino.

Vlogo starogrških vojaških glasbenikov na bojišču ponazori Tukidid (1958: 310) v opisu bitke pri Mantineji iz leta 418 p. n. š.: »Argejci so napadali hitro in razburjeni, Lacedemonci pa počasi in po taktu melodij številnih piskačev iz svojih vrst. Vzrok za to ni bil verskega značaja, temveč da bi vsi po taktu enakomerno napredovali in bi se bojna vrsta ne razcepila, kot se velikim vojskam ob napadu rado dogaja.« Paul Henry Lang (Arnold, 1993: 4) trdi, da so stari Grki pred bitko igrali nekakšen preludij, ki naj bi vojakom vzbujal bojno razpoloženje, t. i. Kastorjeva pesem pa naj bi bila znak za začetek napada. Iz povedanega lahko sklepamo o pomembni vlogi glasbe v vojaškem življenju starih Grkov.

Prva znana definicija vojaške glasbe je iz starega Rima. Vloga vojaške glasbe je bila v razvnanju enot med napadom in dvigu duha vojakom, kadar so izčrpani in utrujeni (A history of U.S. Army Bands, 2005: 2). Stari Rimljani so trobila ne samo izpopolnili, temveč še razširili njihovo uporabnost. Niso jih namreč uporabljali zgolj med bojem, ampak tudi tekom svečanosti in za glasbeno signaliziranje.

Posebno pozornost so Rimljani posvečali prav signalistom, ki so jih glede na igrano glasbilo delili v tri skupine: tubicini, kornicini in bucinatorji. Tubicina ali tuba je bila nekakšna ravna, bronena, meter in pol dolga trobenta; kornu je bil pozlačen in z dragimi kamni okrašen oinov ali volov rog; bucina pa je bil instrument zaviti v obliki črke G, znotraj katerega je bil lesen prečni drog za nošnjo preko rame. Tubicini so bili dodeljeni legijskim štabom. Z enoglasnim igranjem na daljavo so signalizirali napad ali umik. Kornicini so služili na taktičnem nivoju. Glasbeni signal, ki so ga prejeli od tubicinov so prenesli naprej, označevali pa so tudi menjavo straže. Slednje je bila sicer predvsem nočna vloga bucinatorjev. Do leta 200 n. š. je bilo v uporabi 43 različnih glasbenih signalov. Vojaki so dobro poznali le štiri od teh: signal za napad, umik, postanek ali utaboritev in hrabritveni bojni signal. Tubicini so bili zato zaradi poenotenja glasbenega signaliziranja poslani na posebne šole za usposabljanje (A history of U.S. Army Bands, *ibidem*).

Kot vidimo, so glasba, vojskovanje in OS povezani že od nekdaj. Posamezni vojaki-glasbeniki ali skupine le-teh so imeli v največji meri posredno bojno vlogo. Ta vloga je imela elemente psihološkega vojskovanja. Prvo znano organiziranje vojaških glasbenikov v OS so uveljavili stari Rimljani. Rimski vojaški glasbeniki (aenatorji) so bili dodeljeni strateški in taktični ravni vojskovanja. Zaradi poenotenega glasbenega signaliziranja so bili šolani. Poleg glasbenega signaliziranja so igrali še na uradnih svečanostih, pogrebih in skrbeli za moralno podporo enot. V določeni meri je bila njihova vloga podobna vlogi sodobnih vojaških glasbenikov. Z Rimljani se je začela tudi dvojna vloga vojaške glasbe, tj. vojna in mirnodobna vloga.

3.2 OBDOBJE SREDNJEGA VEKA

Razvoj vojaške glasbe in vojaških godb je v Evropi z razpadom Rimskega imperija začasno zamrznjen, če ne kar pahnjen nazaj. O vojaški glasbi ljudstev, ki so se selila po Evropi, ne vemo prav dosti. Tako kot v predantičnem obdobju lahko sklepamo, da so se kvečjemu bojni rogovi in verjetno tudi tolkala uporabljala za nekakšno primitivno obliko bojnega glasbenega signaliziranja.

V zvezi z vojaško glasbo zgodnjega srednjega veka velja omeniti madžarsko legendo o Lehelovem rogu. Lehel je bil voditelj enega izmed madžarskih plemen, ki naj bi leta 955 v bitki pri Augsburgu svojega nasprotnika pokončal kar s svojim bojnim rogom. Pomen vojaške glasbe na Madžarskem je po Szabolcsiju (Marosi,

1999: 58) viden tudi v imenih vasi med 10. in 12. stol., saj so mnoge nosile imena (vojaških) inštrumentov.

Križarske vojne so Evropejcem zaradi stika z naprednejšimi muslimanskimi ljudstvi prinesle napredek na marsikateri ravni – tudi kar se tiče vojaške glasbe. Medtem ko so Evropejci na svojih vojaških ekspedicijah na Bližnjem Vzhodu uporabljali zgolj rogove in trobente, so imele muslimanske vojske ne samo širši spekter uporabljenih glasbil, ampak so le-te tudi uporabljale bolj pestro in organizirano.

Muslimanski vojaški glasbeniki so igrali na piščali, zurne, dude, zvonce, činele in različne bobne. S tem so bili zmožni kompleksnega glasbenega signaliziranja za sporočanje taktičnih ciljev, položajev svojih enot ter zbornih mest za razkropljene enote (A history of U.S. Army Bands, 2005: 3). Med muslimanskim napadom na Ako naj bi bilo v ospredju enot 300 pavkistov na kamelah (Gleason, 2005: 99). Vsekakor je mogočna zvočna podoba vplivala na nasprotnika. Evenson (Arnold, 1993: 6) trdi, da je ravno zmeda v križarskih vrstah botrovala privzemanju mnogih vzhodnjaških instrumentov² in širjenju vloge glasbe ter glasbenikov v evropskih vojskah.

Nadaljnji razvoj takih godb je predstavljala leta 1362 uvedena janičarska godba, z originalnim imenom mehterhane ali na kratko mehter.³ Na začetku je bila sestavljena iz sledečih instrumentov: flavt, zurn, tamburinov, činel, trianglov, tamtamov. Stoletje kasneje je Bertrandon de Broquiere v svojem potopisu *Potovanje preko morja* pisal o turški vojski, kjer godbe ni izpustil (Krajačić, 2003: 9). Evropejci so prvič slišali janičarsko godbo šele koncem 17. stol., kar je kasneje usodno zaznamovalo sestavo, zvok in vlogo evropskih vojaških godb.

Krajačićeva (2003: 12) piše, da je bizantinska vojska korakala ob zvokih vojaške godbe, katero so sestavljala tolkala, pihala, trobila in celo brenkala ter godala. Slednji dve skupini instrumentov sta zelo neznačilni za vojaške godbe, v tedanjem času in še dolgo po tem, zato si le težka predstavljamo, kako je izgledala njihova uporaba.

V Evropi so v vojaški glasbi tako pred kot tudi po stiku z vzhodnjaškimi

---

²Predvsem je šlo za instrumente, ki so povzročali velik hrup: činele, bobni, pihala z dvojnimi jezičkom idr.

³Na svetovnem spletu (Ottoman Army Band Mehter, 2005) je poleg letnice 1362 kot začetek janičarskih godb navedena letnica 1299. Gre za letnico, ko je osman Gazi v znak vazalstva od seldžuškega sultana Kejkubata III. prejel boben.

vojaškimi godbami, v obdobju srednjega in poznega srednjega veka prednjačila trobila. Trobente so bile znak plemenitosti. Kraljevi razglasi so morali biti spremljani s trobljenjem, da so bili razumljeni in sprejeti kot legalni (A history of U.S. Army Bands, *ibidem*).

Prva dokazana uporaba trobente na bojišču se je zgodila med bitkama v Crecyju in Neville's Crossu leta 1346 (Kopstein, 1981: 63). V 15. in 16. stol. so se v Evropi vobče pojavljali posebni vojaški trobilci namenjeni glasbenemu signaliziranju. Trobenta z zvito cevjo je bila glavni vojaški instrument. Trobentač je moral biti blizu starešine, da je posredoval ukaze z glasbenim signaliziranjem. V tem obdobju so bili poleg trobil pomembni tudi bobni, predvsem kot nekakšne pavke. Pehotni bobnarji so za usklajeno korakanje igrali s hitrostjo 2500 udarcev na miljo (Krajačić, 2003: 9).

Vojaške godbe v Evropi so bile torej sestavljene predvsem iz trobačev ali piskačev in pavkistov.⁴ V italijanskih vojnah (1521–1544) je bila vloga takih godb korakanje na čelu enot, kar so kmalu privzele tudi druge vojske (Vojna enciklopedija, 1973: 665). Taka glasbena zasedba je igrala leta 1515 pred začetkom bitke pri Marignanu (History of Fife and Drum, 2005) in leta 1525 pri Pavii. Silovitost zvočnega spopada dveh vojska naj ne bi nič zaostajala za silovitostjo oboroženega spopada (Kopstein, 1981: 63).

Bolj od zasedbe trobe in pavk se je prijela njena različica piščali in bobna. Le-ta izvira iz švicarske milice v 15. stol. Dolgotrajni pohodi, življenje v taborih in prisotnost švicarskih najemnikov po različnih vojskah je omogočilo razvoj in razširitev zasedbe piščali in bobna širom nemških držav, Francije in kasneje tudi Anglije. Škotsko različico pa so sestavljale dude in boben (Vojna enciklopedija, 1973: 665).

Posebna skupina vojaških glasbenikov v nemških deželah so bili mestni oz. deželni trobači in/ali piskači, z nemško popačenko turnerji (nem. *der Türmer*). Igrali so na klarine, pozavne, flavte in pavke. Izhajali so iz deželnih milic in so sprva le stražili mesta ter z igranjem opozarjali meščane na preteče nevarnosti ter oznanjali čas

---

⁴Predelani viri o vojaških glasbenih zasedbah tekom omenjenih vojn ponujajo obe različici, le da jih polovica preferira zasedbo trobente in bobna, druga polovica pa piščal in boben. V kasnejših obdobjih vidimo, da so prve signalistične zasedbe bolj značilne za konjenico, druge za pehoto. Zaradi večje zastopanosti in vloge pehote v te času, bi lahko sklepali, da je šlo v primeru vojaških orkestrov italijanskih vojn 16. stol. za zasedbe piščali in bobna.

(Čerin, 1944: 345). Sredi 16. stol. pa se je njihova vloga razširila. Igrali so korale, skrbeli za glasbo med praznovanji, državnimi svečanimi dogodki in porokami, izvajali javne koncerte na prostem (A history of U.S. Army Bands, *ibidem*). Bili so prvi vojaški glasbeniki, ki so takorekoč začeli s tradicijo t. i. promenadnih koncertov vojaških godb.

Razpad zahodnega dela Rimskega imperija ni vplival zgolj na politični in kulturni zemljevid tedanje Evrope, temveč je za nekaj časa pomenil stagniranje ali celo nazadovanje v vojaštvu ter nenazadnje tudi v razvoju vojaške glasbe oziroma njene uporabe. Večja razvitost vzhodnih civilizacij se je kazala tudi v uporabi vojaških godb. Njihova vloga je bila pri vzhodnih civilizacijah poleg glasbenega signaliziranja, spremljajoče glasbe na pohodih, hrabrenja lastnih vojakov, tudi v psihološkem slabljenju nasprotnikovih enot.

Stik Evropejcev s temi civilizacijami je vplival tudi na razvoj njihovih lastnih vojaških godb. Ni se širil zgolj spekter instrumentov, pač pa tudi njihova uporaba. Prednostna vloga vojaških glasbenikov je bila v glasbenem signaliziranju in spremljanju pohodov, toda pojavijo se tudi v stražarski vlogi, ponekod celo oznanjajo čas. Razvoj se je v obdobju nestalnih najemniških vojsk 16. stol. zopet zaustavil, a se kljub temu pojavi nova vloga vojaških godb. S prirejanjem javnih koncertov so postale namenjene tudi širši javnosti in ne samo vojakom, častnikom ali plemstvu.

3.3 OBDOBJE VELIKIH STALNIH VOJSK ABSOLUTISTIČNIH MONARHIJ

3.3.1 *Oboisti ali harmoniemusick*

V Evropi 17. stol. je glasbeniški ceh nakazoval razmeroma visok družbeni položaj vojaških glasbenikov. Postali so pomembni člani kraljevega dvora, poklic vojaškega glasbenika je bil cenjen in časten poklic. V tem času se je z nastankom stalnih vojsk začel tudi proces organiziranega razvoja vojaških godb.

Ludvik XIV. je prvi predpisal njihovo uporabo, odredil glasbene signale in koračnice ter polkovne godbe razdelil na razrede. Na sestavo in zvok vojaških godb močno vpliva tudi razvoj pihal z dvojnimi trsnimi jezičkom – oboa, fagot, angleški rog. Veliko vlogo pri razvoju vojaških godb je imel tudi glavni dvorni glasbenik, skladatelj in dirigent Jean Baptiste Lully. Za zasedbo dveh oboj, dveh klarinetov, dveh rogov in dveh fagotov je napisal kar nekaj koračnic, ki danes predstavljajo najzgodnejše zapise glasbe za vojaške godbe. S tem se je začelo obdobje vojaških godb znanih kot

harmoniemusick, ki so obstajali od sredine 17. do začetka 19. stol. Do leta 1750 so se vse francoske vojaške godbe preoblikovale v *harmoniemusick* (A history of U.S. Army Bands, 2005: 4).

Vojaške godbe po nemškem zgledu (vsak pehotni polk ima lastno vojaško godbo) je v Rusiji leta 1711 vpeljal Peter Veliki. Razlika je le v tem, da so se ruske vojaške godbe z vsebovanjem in vlogo tolkal zgledovale po Turkih (Krajačić, 2003: 10). Za razvoj vojaških godb v Nemčiji pa je bil pomemben Friderik Veliki, tudi sam flavtist, ki je svojega učitelja postavil za vodjo vojaških godb. Slednji je leta 1763 določil *harmoniemusick* zasedbo vojaških godb in temu sestavu kasneje dodal še flavto, eno do dve trobenti in kontrafagot (Kopstein, 1981: 64).

Charles II. je na podlagi preučevanja francoskih OS za časa Ludvika XIV. ne samo reorganiziral britanske OS, pač pa tudi uvedel nekatere spremembe v vojaških godbah. Britanske vojaške godbe so bile do leta 1678 sestavljene zgolj iz trobent in pavk ali dud, piščali in bobnov. Zanimivost teh godb je bila tradicija temnopoltnih bobnarjev. Godbe niso bile uradno priznane in so bili zato tudi financirane izključno s strani polkovnih častnikov (Adkins, 1986a: 48). Spremembe so se začele z uvedbo zasedbe šestih oboj v Godbo Konjeniških grenadirjev. Zaradi splošne priljubljenosti oboistov je bilo 1685 izdano kraljevo dovoljenje za vzpostavitev zasedbe dvanajstih oboistov v pehotnih polkih. Tako zasedbo vojaških godb je do leta 1690 povzela večina polkov, medtem ko so konjeniške godbe še vedno vztrajale pri trobentah in pavkah (A history of U.S. Army Bands, *ibidem*).

Z izjemo signalistov so bili angleški vojaški glasbeniki poklicni glasbeniki in kot taki resda odlični izvajalci, a izključno civilni pripadniki OS. Njihova ne vključenost v sistem vojaške subordinacije jim je omogočala celo odklonitev nastopanja. To se je primerilo, če so glasbeniki menili, da okoliščine, v katerih naj bi igrali, niso muziciranju primerne (Kopstein, 1981: 64).

V zvezi s tem je zanimiv zapis iz Simesove *Vojaške zgodovine* iz leta 1768. Simes (Jameson, 1993: 96) je zapisal, da se je polk na bojišču formiral v kvadrat. V središču tega kvadrata naj bi bila poleg polkovnega praporja še godba z bobnarji in piskači vred. Od združenih vojaških glasbenikov se je pričakovalo igranje primerne, za boj motivirajoče glasbe, ki bi povečala možnosti za zmago. Poleg tega se je od njih pričakovala še pomoč ranjencem in varovanje prapora, če bi tako nanoslo.

Zapisu lahko verjamemo zgolj na pol – da so bili v središču kvečjemu bobnarji in piskači, ki so bili tako ali tako v bistvu vojaki. Od takorekoč zasebnih častniških

vojaških komornih godb, sestavljenih iz civilnih poklicnih glasbenikov v uniformi, ki so očitno lahko svoje usluge tudi zavrnili, bi težko pričakovali igranje tekom boja, še manj pa opravljanje kakršnihkoli drugih z vojaštvom povezanih dejavnosti.

Leta 1762 je bila v Angliji oblikovana prva formacijska godba v artilerijskemu polku (Vojna enciklopedija, 1973: 665), s čimer se je na svoj način prav preko vojaške godbe kazal povečan pomen artilerije v tem obdobju.

Večina izmed 95 britanskih pehotnih polkov, ki so bili med letoma 1755 in 1783 stacionirani v angleških kolonijah na ozemlju današnjih ZDA, je imela pripadajoče šest- do osemčlanske *harmoniemusick* vojaške godbe. Le-te so imele močan vpliv na razvoj tako kolonijalnih miličniških godb kot glasbenega življenja nasploh. Prvo znano pojavljanje ameriške miličniške godbe beležimo leta 1756, ko je Franklinov filadelfijski artilerijski polk tisočih mož korakal ob spremljavi lastnih »oboistov«⁵ in piskačev. Za vsaj sedem ameriških polkov je znano, da so imeli svoje vojaške godbe v obdobju vojne za neodvisnost. Dve izmed teh sta služili do konca vojne, proti koncu katere sta igrali na čedalje več javnih koncertih, ki niso bili nujno koncerti zgolj vojaške in patriotske glasbe. Po podpisu pariškega mirovnega sporazuma so Washingtonovo triumfalno turnejo po severovzhodnih ZDA povsod spremljali nastopi lokalnih miličniških godb. Te so bile večinoma na stroške pripadajoče enote oblečeni v umetelne uniforme, katerih pa sama enota ni imela (A history of U.S. Army Bands, 2005: 10).

Nasplošno so bili tedanji vojaški glasbeniki poklicni glasbeniki, ki so bili del OS, a se od njih ni pričakovalo, da bodo služili z orožjem ali kakorkoli drugače sodelovali v bojih. Plačo, uniforme, instrumente in tudi glasbo so jim zagotavljali polkovni častniki osebno. Nastopali so na paradah in drugih svečanostih, zasebnih zabavah ter plesih, ki so jih častniki prirejali za stike z lokalnim prebivalstvom. *Harmoniemusick* zasedbo so glasbeniki v primeru igranja v zaprtih prostorih z igranjem na violino, violončelo, t. i. nemško flavto in čembalo, često spremenili v svojo tišjo različico (Were There Bands in Early America?, 2001). Glasbenike takih vojaških godb bi lahko z današnjo besedno zvezo imenovali vojaški uslužbenci, zadolženi za izpolnjevanje socialnega imperativa OS.

---

⁵Angleški izraz za vojaškega glasbenika je bil kar *hautboy*, kar bi v prevodu dejansko pomenilo oboe oziroma oboista, v bistvu pa je pomenil vojaškega glasbenika. Tudi nemški *der Oboist* naj bi v nekaterih nemških deželah še danes označeval vojaškega glasbenika.

3.3.2 Signalistična zasedba piščali in bobna

Linijska bojna razporeditev in linijska taktika obdobja velikih stalnih vojsk absolutističnih monarhij sta med bojem zahtevali sočasno izvrševanje bojnih poveljij in strogo usklajeno bojevanje vseh enot. Glavna pozornost v okviru urjenja enot je bila posvečena postrojevalnim vajam in odpiranju plotunskega ognja (Lubi, 2006: 44–45). Dril in paradiranje sta vestno spremljala piščal in boben.⁶ Glasbena zasedba piščali in bobna se je že konec srednjega veka pojavila v švicarski milici in se uspešno razširila po vsej Evropi ter kasneje tudi v severni Ameriki.

Teh zasedb niso imenovali in pojmovali kot godbo, pač pa je za njih obstajal termin *field music*, kar označuje glasbenike in glasbo namenjeno postrojevanju in premiku enot. Take glasbenike je plačevala vojska, poleg igranja na instrument so opravljali tudi druge vojaške dolžnosti (Were There Bands in Early America?, 2001). Za razliko od glasbenikov *harmoniemusick*-a so bili ti glasbeniki na prvem mestu vojaki, šele nato glasbeniki.

Zasedbe piščali in bobna so v svojem bistvu ena izmed zasedb glasbenega signaliziranja. Dežurni častnik v garniziji ali vojaškem taboru je imel ob sebi vedno vsaj bobnarja za bobnanje nujnih signalov: alarm ob nasprotnikovem nenadnem napadu, sklic častnikov, podčastnikov ali vseh glasbenikov ipd. Piščal in boben sta s svojim igranjem signalizirala še: vsakodnevni urnik (npr. signale za zburjanje, dnevne obroke, zbor, dril, nočni počitek), glasbo in signale na pohodih, prihod enot na bojišče in odhod z njega idr. V nasprotju s splošno sprejetim mnenjem se večinoma ni nikoli glasbeno signaliziralo med bojem samim, z izjemo glasbenega signala za prekinitvev ognja in podobno. Razmere na bojišču so bile preglasne za učinkovito signaliziranje. Francozi, ki so sredi 18. stol. vseeno poskušali z glasbenim signaliziranjem med bojem, so ugotovili, da lahko igrane signale slišijo in razberejo tudi nasprotniki (A History of Fife and Drum Music, 2005).

Četa približno stotih mož je imela enega do dva piskača in/ali enega do dva bobnarja, ki sta običajno stala na desnem krilu prvega voda. Ob pomembnejših dogodkih so se četni glasbeniki združili v nekakšno signalistično polkovno godbo piščali in bobnov. Taka godba je v polku osmih do desetih čet potemtakem štela 8–40 glasbenikov, pri čemer je tipičen sestav štel 16–20 glasbenikov (History of Fife and

---

⁶V konjenici je bila že tradicionalno bolj uveljavljena različica omenjene zasedbe – trobilo z bobnom. V Veliki Britaniji in njenih kolonijah pa je škotska različica dud in bobna izpodrinila piščal in boben.

Drum, 2005).

Zasedba piščali in bobna je imela v ameriški vojni za neodvisnost in kasneje tudi vojni leta 1812 ter državljanski vojni tako vidno vlogo, da je postala takorekoč eden izmed simbolov državnosti ZDA. Prva omemba zasedbe piščali in bobna v povezavi z bitko na ameriških tleh seže v leto 1775, ko je taka godba igrala na slavju ob zavzetju Fort Ticenderoge. Le dober mesec kasneje je Kongres sprejel resolucijo, ki je pomenila ustanovitev KoV ZDA. Že v prvih vrsticah te resolucije je v sestavo polkovne čete določen tudi piskač ali bobnar. General Washington, tudi sam flavtist, in njegovi generali so se že ob vzpostavljanju ameriške vojske zavedali premosorazmerne odvisnosti kvalitete usposabljanja vojakov od kvalitetno izvajanega glasbenega signaliziranja. S tem razlogom so v svojih polkih zahtevali redno usposabljanje signalistov pri polkovnih predvodnikih. Porajajoča se vojska je bila temu navkljub slabo organizirana in usposobljena, zato je Kongres 1778 sprejel zakon o reorganizaciji, ki je zajel tudi glasbene signaliste. Omenjena reorganizacija je predvodnikom zagotovila štabne čine, za poučevanje so tudi dodatno plačani (A history of U.S. Army Bands, 2005: 13).

Ob istem času je general Washington za glavnega vojaškega inšpektorja določil pruskega generala, barona Fredericka von Steubena. Njegova *Regulations for the order and discipline of the troops of the United States*, znana tudi kot *Steubenova navodila* ali kar *Modra knjiga*, je sistematično urejala vojaško usposabljanje. Leta 1779 je ta navodila potrdil tudi Kongres. Posebna ameriška vojaška godba *Old Guard Fife and Drum Corps* se še dandanes usposablja po von Steubenovi knjigi (Riccobono, 1986: 72). Von Steubenov sistem drila je prepovedoval kakršnekoli ustna povelja. Boben je oznanjal vojakov celoten potek dneva in usposabljanja, zato so morali vojaki poznati in pravilno odreagirati na določeno bobnanje. Za glasbeno signaliziranje kot temelj drila je še posebej pomembno 21. poglavje omenjene knjige z naslovom *O različnih udarcih bobna*, kjer so bobnarski signali standardizirani.

Standardizirano glasbeno signaliziranje samo po sebi ni zadoščalo niti za zadovoljivo usposobljenost predvodnikov, kaj šele navadnih glasbenih signalistov, s tem pa tudi ni moglo vplivati na uspešno uveljavljanje von Steubenovega drila. Zato je Washington za inšpektorja vojaške glasbe določil poročnika Himwella. Le-ta je z določanjem postopkov organizacije vaj, nivoja glasbenega nastopa in nadzora primerne vzdrževanja instrumentov uveljavil nadzor kvalitete signalističnih glasbenih zasedb. Poleg tega je še nadziral vse predvodnike ter uveljavil disciplinske

ukrepe, s katerimi je preprečil razdore med vojaškimi glasbeniki in vojaki (A history of U.S. Army Bands, 2005: 14).

Do danes se je v ZDA ohranilo kar nekaj glasbenih priredb ljudskih, religioznih in patriotskih pesmi iz kolonijalnega obdobja prav za zasedbo piščali in bobna (History of Fife and Drumming, 2005). Poleg močnega simboličnega pečata, ki ga je ta zasedba pustila v zvezi z ameriškim bojem za neodvisnost, gre sklepati tudi o pomembni neformalni vlogi teh glasbenikov, saj so z igranjem omenjenega glasbenega repertoarja vojake tako sproščali kot tudi zabavali.

Glasbeni signalisti med ameriško vojno za neodvisnost so bili predvsem dečki med desetim in petnajstim letom starosti. Do leta 1781 so imeli glasbeniki zgolj glasbeno zadolžitev. Dolga vojna in primanjkovanje vojakov je povzročilo kadrovanje glasbenih signalistov iz vojaških vrst. Odvisno od situacije so glasbeniki poleg signalističnih opravljali tudi čisto vojaške zadolžitve (A history of U.S. Army Bands, *ibidem*).

Von Steubanova knjiga, Himwellova vloga v vojski in nenazadnje tudi njegova plača, ki je bila znatno višja od plače primerljivega poročnika, nam govorijo o skrbi vplivnih ameriških vojaških ter političnih osebnosti za kakovost glasbenega signaliziranja, od katere je bila neposredno odvisna kakovost vojaškega usposabljanja in s tem posledično kakovost OS v celoti. Von Steuben je bil Prus, iz česar lahko sklepamo, da je ameriški odnos do glasbenega signaliziranja izviral iz evropske prakse,⁷ ki je glasbi posvečala posebno pozornost. Četudi smo poudarjali predvsem vlogo glasbenega signaliziranja zasedb piščali in bobna ter njihovih različic, ne smemo pozabiti na glasbo, ki so jo igrali izven okvirov glasbenega signaliziranja. Ta glasba je pomenila zabavo in sprostitev tako glasbenikov kot vojakov ter je kot taka imela pomembno neformalno vlogo v njihovem vsakdanjem življenju.

3.3.3 Turški in »turški« vpliv na razvoj vojaških godb

Britanski muzikolog Farmer (Smith, 1990: 109) je evropske vojaške godbe 18. stol. označil kot majhne, brezpulzne ansamble. Nenazadnje je bil njihov komorni zven popolnoma neprimeren potrebam tedajšnjih vojsk, kar je bil tudi razlog za večjo

---

⁷Kakor so tudi sicer organizacija, taktika, strategija in tradicija vojske izvirale iz Evrope. Šele tekom vojne razvijejo Američani Evropejcem tuj način bojevanja s postavljanjem zased, kakor so se tega naučili od ameriških staroselecev.

priljubljenost zasedb piščali in bobna z njenimi različicami vred. Potemtakem tudi ni nič presenetljivega v zapisu nekega nemškega pisca (*ibidem*) leta 1806, ko so bila raznolika tolkala že močno vsidrana v evropske vojaške godbe, da vojaki zaradi janičarske glasbe praktično ne morejo stopiti iz koraka.

Janičarska godba je igrala na paradah in na bojišču že od srednjega veka. Temu primerna je bila že njena glasbena zasedba, saj je vsebovala glasna pihala in trobila ter predvsem raznovrstna tolkala. Stalen stik Evropejcev z Otomanskim cesarstvom je usodno vplival na podobo, zvok in namembnost evropskih vojaških godb. Podoba današnjih vojaških godb⁸ in pihalnih orkestrov ima osnovo ravno v janičarskih godbah, oziroma bolje rečeno v evropski interpretaciji le-teh.

Janičarsko godbo lahko štejemo za prvi vojaški orkester v zgodovini, zaradi česar ga nekateri posredno imenujejo kar za »očeta« vojaških orkestrov. Otomansko cesarstvo je imelo mnogo janičarskih godb, ki so se pojavljali na različnih nivojih. Največja godba je bila seveda sultanova. Najpomembnejšo vlogo so te godbe imele v vojski, tj. za glasbeno spremljavo na vojaških vajah, pohodih, v boju in v vojakom v zabavo. Tako kot janičarji so bile tudi janičarske godbe elita otomanske vojske. Igrale so tudi na različnih svečanostih in ceremonijah, saj so bile med drugim tudi simbol otomanske suverenosti (Ottoman – Mehter, 2002 in Mehter, 2005).

Prvi splošnejši stik Evropejcev z janičarsko godbo se je zgodil z zadnjim otomanskim prodorom v Evropo med drugim obleganjem Dunaja leta 1683. Bogat vojni plen je zaradi naglega umika otomanske vojske pred avstrijsko-poljskimi enotami vseboval tudi instrumente janičarske godbe (Mehter, 2005). Izpostaviti velja predvsem tolkala: činele, raznovrstni bobni, triangel, zvončki, vojaška lira idr., ki so v Evropi postala pravi modni krik. Poleg instrumentov je bila posebnost janičarskih godb tudi petje (Ottoman – Mehter, 2002).

Odkritje raznolikih tolkal ni moglo samostojno vplivati na razvoj evropskih vojaških godb. K priljubljenosti »turške« glasbe so prispevale svoj delež vojaške godbe Vojne krajine, pri čemer velja izpostaviti slavonskega barona Franja von Trenka oziroma njegovo »turško« godbo.

Trenkova godba je leta 1741 paradirala skozi Dunaj, kjer naj bi navdušila tako Dunajčane kakor tudi Marijo Terezijo. Uniforme Trenkovih pandurjev in dvanajstih glasbenikov njegove godbe so bile turškega stila. Igrali so na instrumente, ki

sestavljajo tradicionalno balkansko glasbeno zasedbo (razen činel) in so hkrati jedro janičarske godbe – zurne, različni bobni in činele (Kos, 1998: 41).

Vojna krajina je bila tri stoletja v stanju vojne ali pripravah nanjo. Krajišniki so imeli dvojno vlogo; po eni strani so bili kmetje, po drugi strani pa so bili vojaki, ki so branili Habsburško cesarstvo pred Turki. Prav tako se je godilo glasbenikom. V vojni in pripravah nanjo so opravljali vojaško službo, v mirnem času pa so bili nepogrešljivi na slavnih v svojih vaseh (Kos, 1998: 35, 44–45).

Po evropskih dvorih so se začele pojavljati »turške« glasbene zasedbe in janičarska glasba, katero so v nekaterih svojih delih skušali posnemati pomembni skladatelji kot npr. Haydn, Mozart in Beethoven. Napisali so kar nekaj t. i. »turških« koračnic in celo »turško« opero (The Mehter Band of the Ottoman Army, 2003). Evropska interpretacija turške glasbe in janičarske godbe je bila zelo bleda kopija originalne zasedbe, na kateri je bila osnovana. »Turška« koračnica je bila pravzaprav nov tip koračnice, ki je v tedanji Turčiji niso poznali.

Prava janičarska godba in evropski odnos do njenega dejanskega zvoka je opisan v pismu zagrebškemu škofu iz 1. polovice 18. stol.⁹ (Kos, 1998: 34). Godbo, ki je spremljala otomanskega sla, je sestavljalo sedem pihalcev, devet pavkistov, šest trobentačev, deset bobnarjev in štirje činelisti, kar je po piščevem mnenju povzročalo »ničesar drugega kot zgolj hrup« (*ibidem*).

Pomemben dokaz, da je na razvoj evropskih vojaških godb vplival zgolj del glasbene zasedbe janičarske godbe, ne pa tudi njihova melodika, beremo še v Drieschovem potopisu.¹⁰ Pozdravne svečanosti ob srečanju habsburške in otomanske delegacije je spremljala tudi glasba vojaških godb obeh delegacij. Driesch (Kos, 1998: 32–33) govori o spopadu dveh diametralno nasprotnih glasbenih svetov. Medtem ko naj bi Turki z začudenjem in občudovanjem prisluhnili habsburškemu trobentaču in bobnarju, so turški instrumenti habsburški delegaciji povzročali nelagodje. Nelagodje je hitro preraščalo v zgražanje, saj je turški običaj veleval godbeno spremljavo tuje

---

⁸S tem mislim predvsem na vojaške orkestre, saj taka oblika vojaških godb nenazadnje prevladuje.

⁹Škofov upravitelj posesti v Požegi v pismu opisuje janičarsko godbo in ostalo spremstvo, ki je šlo skozi Osijek s turškim slom.

¹⁰Gerhard Cornelius Driesch je bil grofov tajnik v habsburški delegaciji, ki je leta 1719 z Dunaja potovala v Istanbul za sklenitev mirovnega sporazuma. Popotni dnevnik je leta 1772 izšel pod naslovom *Historia Magnae Legationis* (Kos, 1998: 32).

delegacije vso pot, dokler je delegacija potovala z upravnikom pokrajine. Iz slednjega pričanja je poleg evropskega odnosa do drugega glasbenega sveta razvidna tudi pomembna ceremonialna vloga otomanskih vojaških godb.

Tako kot se je *harmoniemusick* z dvora preselil v OS, se je zgodilo tudi janičarski glasbi in »turški« koračnici. Evrope niso fascinirali zgolj instrumenti, pač pa tudi uniformiranost janičarskih godb in njihova pomembna vloga v boju. Nenazadnje sta bila vojaški korporativni duh in visoka morala otomanske vojske neposreden rezultat godbenega nastopa, katerega grmeč zvok je po drugi strani zmanjševal nasprotnikovo moralo (A history of U.S. Army Bands, 2005: 5).

Vse naštetu je koncem 18. stol. skupaj z razvojem instrumentov in pojavom velikih stalnih vojsk botrovalo opuščanju *harmoniemusick* zasedb in prevlado »turške« glasbene zasedbe vojaških godb, katere osnova v vojaški glasbi prevladuje še dandanes.

3.3 OBDOBJE FRANCOŠKE REVOLUCIJE

V evropskih vojaških godbah so se, po turškem zgledu, tolkala v večji meri in v bolj raznoliki sestavi kot dotlej pridružila pihalom ter trobilom najprej pri Rusih, zatem Nemcih in Francozih ter šele na koncu pri Angležih. V Franciji je bila leta 1762 predpisana minimalna zasedba polkovne godbe, ki je imela poleg trobent in tolkal še osem pihalcev, kar je v bistvu *harmoniemusick* z dodanimi tolkali in trobili. Do francoske revolucije se je število pihalcev na posamezno vojaško godbo postopoma početverilo (Krajačić, 2003: 10).

Medtem ko je Charles II. zasnovo *harmoniemusick*-a pripeljal iz Francije, je vojvoda Yorški nov tip vojaške godbe pripeljal iz Nemčije. Častniki polka, katerega poveljnik je bil, niso bili zadovoljni s statusom svojih glasbenikov, saj so lahko polkovnim častnikom odklonili svoje usluge, v kolikor se jim okoliščine nastopanja niso zdele primerne, četudi so jih ti plačevali. Vojvoda je, s kraljevo privolitvijo, ustregel prošnji svojih častnikov, ki so si želeli zanesljivejše godbe, in leta 1783 zaposlil 24-člansko godbo samih Nemcev. Posebnost pa ni bila zgolj velikost godbe, ampak tudi večja zastopanost in raznolikost tolkal kot dotlej (Kopstein 1981: 64).

Novost je bila sprejeta z vsesplošnim odobravanjem in vojno ministrstvo je tudi ostalim polkom dovolilo vzpostavitev podobnih godb na polkovne stroške. Dovoljeno je bilo tudi glasbeno izobraževanje določenega števila vojakov iz polkovnih vrst.

Stroške nakupa instrumentov, glasbe in zaposlitve kapelnika so morali kriti častniki (Adkins, 1986a: 50). Z glasbenim izobraževanjem vojakov se je za razliko od prejšnjega obdobja samo poklicnih glasbenikov znižalo stroške vzdrževanja godbe, omogočena je bila večja pripadnost godbi in pripadajočemu polku ter nenazadnje: zagotovila se je večja razpoložljivost godbe.

Nadaljnji razvoj vojaških godb obeležita razvoj instrumentov in francoska revolucija. Z razvojem instrumentov imamo v mislih tri stvari. Najprej izboljševanje klarineta, ki je oboi postopoma odvzemal mesto vodilnega instrumenta v vojaških godbah. Kot drugo so velik korak v razvoju doživela trobila,¹¹ katerim je razvoj omogočil vedno večjo veljavo v vojaških godbah. V 2. polovici 19. stol. pa je predvsem razvoju pihal svoje dodal še Adolf Sax.

Umetnost je tekom francoske revolucije izgubila svoje aristokratske podpornike. Koncertne in operne dvorane so se zapirale. Glasbeniki, ki so s tem ostali brez dela, so začeli igrati v vojaških godbah. Velikost le-teh se je dvignila do, za tiste čase, neverjetnih proporcev. Godba Narodne garde je štela na začetku revolucije 45, leto kasneje pa že 70 glasbenikov. Leta 1792 je bila razformirana, a je pomenila jedro za ustanovitev pariškega konservatorija (A history of U.S. Army Bands, *ibidem*).

Leta 1797 je godbo francoske garde sestavljalo 27 glasbenikov,¹² podobno sestavo so imele tudi godbe Napoleonove vojske, le da je bila številčnejša. Velikost vojaških godb se je še naprej neprekinjeno povečevala. Pruska polkovna godba je imela celo do 40 glasbenikov (Vojna enciklopedija, 1973: 665). Nadaljnje povečanje velikosti se je zgodilo z reformo vojaških godb leta 1845, ko so bili v zasedbo uvedeni saksofoni. Pehotnim godbam je bilo določenih 50 (od tega deset saksofonistov), konjeniškim pa 36 glasbenikov (od tega šest saksofonistov). Medtem ko so bile fanfare v konjenici že splošen pojav, so godbe pehotnih polkov šele v tem času dobile nalogo igrati v vseh bojih in še posebej pri jurišu (Krajačić, 2003: 10). Množična vojska je hkrati pomenila večje vojaške godbe in tako je ostala Evropa poleg množičnih vojsk od Francozov prevzela tudi večje vojaške godbe.

V Otomanskem imperiju se je leta 1826 začela modernizacija OS. Mahmud II. Je

---

¹¹Tu mislim predvsem na pojav ventilov, ki so trobilom odprli pot iz okvirjev igranja zgolj naravnih tonov k celotni kromatični lestvici.

¹²Deset klarinetov, dva pikola, štiri rogovi, trobenta, pozavna, pet fagotov, mali in veliki boben, činele ter instrument »kačjega izgleda« (Vojna enciklopedija, 1973: 665).

popolnoma razpustil janičarsko vojsko in z njo vred tudi njihove godbe. Modernizacija vojske po evropskem zgledu je pomenila tudi vojaške godbe evropskega tipa. Kot drugod po Evropi so tudi Otomani za vodilne v svojih novih godbah izbirali priznane tuje skladatelje in kapelnike; v otomanskem primeru so bili to predvsem Italijani. Turški skladatelji so sicer skušali vpeljati turško modalnost v zahodnjaški stil koračnice, toda lahkotnost komponiranih melodij se nikakor ni mogla meriti z izvirnim zvokom janičarskih godb (The Mehter Band of the Ottoman Army, 2003). »Očeta« zahodnjaških vojaških orkestrrov je šele z začetkom 1. sv. vojne v OS vpeljal Mehmed V., Atatürk ga je ob svojih reformah leta 1935 zopet opustil, leta 1952 pa so ga zopet vpeljali.

3.4 OBDOBJE IMPERIALIZMA

V 2. polovici 19. stol. so začele vojaške organizacije bolj sistematično urejati področje vojaških godb. Standardizacija se je vršila predvsem prek uvajanja šol za vojaške glasbenike, predvodnike in kapelnike. Vojaške godbe so vse manj ostajale zasebne častniške godbe in postajale vedno bolj godbe pripadajoče enote.

Če pogledamo britanski primer, se je rivalstvo med njihovimi polki odražalo tudi na ravni njihovih godb. Tako delovanje kot tudi sestava godb so bili v celoti odvisni od entuziazma in denarja polkovnih častnikov. Za svoje godbe so bili pripravljeni porabili ogromne količine sredstev, saj so v svoje vrste vabili zelo kvalitetne evropske glasbenike, širili obseg notnega gradiva in skrbeli za bleščeč zunanji izgled vojaških glasbenikov. Ker pa ni bilo nikakršnega osrednjega vojaško-glasbenega organa, ki bi koordiniral razvoj vojaških godb, so se le-te razvijale zelo divergnetno. Ravno to je botrovalo t. i. scutarijskemu incidentu, ki se je zgodil tekom krimske vojne (Kopstein, 1981: 65).

Na začetku krimske vojne je v Scutariju, današnjem Üskütarju, okoli 16000 moških britanske vzhodne vojske, ki so odhajali na Krim, sodelovalo v velikem pregledu enot v čast rojstnega dne kraljice Viktorije. Polom je zgodil, ko so združene godbe različnih polkov skupaj zaigrale britansko himno. Pred vojaškimi atašaji in osebjem zavezniških vojsk so britanski polkovni častniki doživeli sramotno ponižanje, saj so njihove godbe, za katere so porabili toliko sredstev, igrale razglašeno – vsaka v svoji tonaliteti in tempu (Adkins, 1986b: 107–109). Tedanjega poveljnika britanske kopenske vojske, vojvodo Cambridgeskega, je dogodek tako pretresel, da je predlagal

ustanovitev državne vojaške glasbene šole, ki bi izobraževala in usposabljala bodoče vojaške glasbenike in kapelnike. S tem namenom je bila leta 1857 v Kneller Hallu ustanovljena Kraljeva vojaško-glasbena šola. Na ta način je bil omogočen skladen, uravnotežen in enoten razvoj vojaških godb ter njihove glasbe. Standardizacija vojaških godb je aranžerjem in skladateljem posledično omogočila pisanje gradiva za standardizirano glasbeno zasedbo, s čimer je bil njihov razvoj še dodatno pospešen (Kopstein, *ibidem*).

Na primeru vojaških godb v habsburški monarhiji v 2. polovici 19. stol. lahko ugotovimo še nekaj drugih pomembnih sprememb, ki so vplivale na razvoj in širjenje vloge ter pomena vojaških godb.

Količinsko in kakovostno¹³ povečevanje članstva v vojaških godbah habsburške monarhije, njihova standardizacija okoli leta 1860, izboljševanje inštrumentov, dvojna glasbena zasedba – vse to je omogočilo pisanje skladb in aranžmajev za vojaške godbe, ki so vse bolj nastopale za širšo javnost. Posebej velja izpostaviti ravno priredbe priljubljenih glasbenih del, ki so zajemale glasbeni spekter od ljudskih viž do opernih uvertur. Vojaški glasbeniki so pogostoma morali znati igrati kar dva inštrumenta – ponavadi enega iz družine pihal ali trobil in enega iz družine godal. S tem je bila zagotovljena večfunkcionalnost vojaških godb (Foeller, 1988: 58–59). Tako prakso je v zgodnjih 40-ih letih 19. stol. uvedel kapelnik godbe 4. avstrijskega pehotnega polka Joseph Fahrbach. Dvojna glasbena zasedba vojaške godbe je tako predstavljala tudi njegovo dvojno vlogo. Vojaški (pihalni) orkester je bil namenjen vojaškim aktivnostim godbe, simfonični orkester pa je igral na koncertih in plesih. Taka glasbena zasedba vojaške godbe se je kmalu razširila po večjih mestih celotne habsburške monarhije in tudi čez njene meje (Anzenberger, 1996: 59).

Vojaške godbe habsburške monarhije so bile namreč znane po vsej Evropi. Koračnice zanje je pisal že Beethoven, hvalila sta jih celo Rossini in Berlioz. Ravno dvojna glasbena vloga in s tem povezana možnost izvajanja koncertne glasbe, jim je omogočila nastopanje v gledališčih svojih garnizonskih mest, s čimer so bili vključeni

---

¹³Mnogi vojaški glasbeniki in kapelniki so se glasbeno izobraževali na pomembnejših glasbenih konservatorijih, pri čemer velja še posebej izpostaviti praškega. Zato ne preseneča dejstvo, da je izraz *Bohmischer Musikant* ali prevedeno češki glasbenik (kar ne pomeni nujno glasbenikove češke nacionalnosti!) pomenil dobrega glasbenika in da se je izraz ohranil še dolgo po letu 1918 (Anzenberger, 1996: 60).

v regionalno civilno glasbeno življenje (Kuret, 1985: 15). Tako so izpolnjevali pomembno kulturno poslanstvo.

Proti koncu 19. stol. je nastajalo ogromno število priredb priljubljenih del »klasične«, operne in lahke glasbe za vojaške godbe. V času brez radia, televizije in ostalih avdio naprav so vojaške godbe z javnimi koncerti predstavljale pomemben dejavnik glasbenega razvedrila in hkrati glasbenega izobraževanja širšega sloja prebivalstva, ki si ni moglo privoščiti obiska gledališč, opernih in koncertnih dvoran. Enak cilj so v 2. polovici 19. stol. posredno dosegali tudi nastajajoči civilni pihalni orkestri, ki so jih ponavadi ustanavljali ali vodili ravno odsluženi vojaški glasbeniki (Davis, 1981: 128). Povedano z besedami Eduarda Hanslicka (Kuret, *ibidem*), verjetno najvplivnejšega glasbenega kritika 19. stol., so vojaški glasbeniki postali glasbeni misionarji.

Od sredine 19. stol. dalje se vojaške godbe formacijsko ustalijo v vseh evropskih OS, kapelniki dobijo častniške, glasbeniki pa podčastniške čine (Krajačić, 2003: 11). Znotraj vojaške organizacije se oblikuje posebno upravno-administrativno in strokovno telo – glasbena služba, ki usmerja in nadzira delovanje vojaških godb, jih preskrbuje z uniformami, notnim gradivom in glasbili, skrbi za šolanje glasbenega kadra ipd. (Vojna enciklopedija, 1973: 664) S tem se generalno gledano zaključi dolgo obdobje, ko so bili vojaški glasbeniki kot privatno najeti glasbeniki izključeni iz vojaške hierarhije, saj jih zapiski iz vojaški arhivov pred tem obdobjem redko ali celo ne omenjajo (Anzenberger, 1996: 59).

Na tem mestu gre izzvzeti glasbene signaliste, ki so bili že od nekdaj (in so ponekod še danes) glasbenega signaliziranja priučeni vojaki. Za vojaške glasbenike pa je vojaški stan pomenil, da so morali v primeru vojn, poleg svoje primarne glasbene, opravljati tudi vojaške naloge. Včasih so morali svojo primarno vlogo začasno celo popolnoma opustiti v korist opravljanja sekundarnih nalog.

Primer madžarskih vojaških godb v habsburški monarhiji po letu 1848 in v Avstro-Ogrski nam kaže njihovo narodnobuditeljsko vlogo. Franc Jožef je po letu 1848 reformiral OS, kar se na madžarskem delu monarhije odražalo v »madžarskosti« polkov.¹⁴ Po letu 1867 pa je imel ogrski del celo dve vzporedni vojski od katerih je

---

¹⁴Verjetno moramo »madžarskost« vzeti z rezervo, saj avtor ignorira slovanski živelj ogrskega dela habsburške monarhije: med kapelniki honvedskih godb je namreč naveden tudi »Iwan Mulvitz« in ne Ivan Mulvić iz Zagreba.

bila ena t. i. honvedska vojska. Pripadajoče godbe madžarskih polkov so bile razumljene kot madžarske godbe, kar se je odražalo v ogromni produkciji koračnic z madžarskim pridihom (Marosi, 1999: 59).

Pomlad narodov je pomenila vnos narodnega ponosa v glasbo vojaških godb, v kateri se je poleg glasbene in spektakelske privlačnosti zaznalo tudi globoke domoljubne občutke. Glasba in ceremonije vojaških godb so namreč začele povezovati države z njihovimi slavnimi obdobji v zgodovini. Barvit in glamurozen prikaz vojaškega etosa skozi nastop vojaške godbe je tako na eni strani očaral publiko, na drugi strani pa je s pojavom koračnic, posvečenih vojaški enoti, kateri je godba pripadala, pomagal oblikovati, vzdrževati in dvigovati vojaški korporativni duh v enoti in zunaj nje (New Sounds, 2006).

Začetek krimske vojne je bil usoden za nadaljnji razvoj in razumevanje vloge britanskih vojaških godb tudi z omenjenega vidika. Uredba iz leta 1803 je določala, naj bo vsak vojaški glasbenik izurjen tudi kot vojak, da bi v nujnem primeru lahko v popolnosti opravljal svojo sekundarno vlogo. Mnogo vojaških godb je imelo civilne kapelnike, od katerih so bili mnogi tujci večinoma nemškega porekla. Ti so takoj odstopili iz svojih godb, vojaškim glasbenikom pa je sekundarna vloga kajkmalu postala primarna. Slednje se je izkazalo kot napaka proti koncu vojne, ko je prišel ukaz o ponovnem formiranju vojaških godb. Četudi je bila vojaška vloga glasbenikov predvsem odnašanje ranjencev z bojišča, je bilo ponovno formiranje zaradi izgub zelo težavno. Ena izmed britanskih godb udeleženih v krimski vojni je imela na koncu le-te zgolj še 16 živečih glasbenikov od prvotnih 45 (Jameson, 1993: 97).

Odnašanje ranjencev z bojišča je bila dolgo v zgodovini vojaških godb ena izmed tipičnih sekundarnih nalog. Tudi sicer so bile le-te pretežno medicinske narave: pomoč pri postavitvi poljskih bolnišnic, asistiranje pri amputacijah, oskrbovanje poljskih bolnišnic z vodo ipd. (A history of U.S. Army Bands, 2005: 17). Poleg teh so bili vojaški glasbeniki lahko tudi kuharji ali pomočniki v kuhinji, prinašalci municije ipd. (Marsh, 1988: 106)

V zvezi z vojaškimi godbami smo do sedaj govorili predvsem kot godbah KoV, a so se hkratio z razvojem le-teh začeli pojavljati in uveljavljati tudi godbe VM, in sicer predvsem v mornariški pehoti.

V ZDA je bila že leta 1798 ustanovljena danes ena najbolj priznanih vojaških godb na svetu: Godba Marinskega korpusa ZDA. Že po treh letih delovanja je prvič igrala na inauguraciji Thomasa Jeffersona, ki je tej godbi tudi nadel nadimek *The*

President's Own ali *Predsednikova osebna*. Ta nadimek godba ponosno nosi še dandanes, saj je od tedaj igrala na vseh inavguracijah predsednikov ZDA. Uveljavila se je predvsem konec 19. stol., tj. v obdobju, ko je njen vodja postal John Philip Sousa, znan tudi kot »kralj koračnic« (»The President's Own« History, 2006).

Prvi mednarodni festival evropskih vojaških godb tekom Svetovne rastave v Parizu leta 1867 nam priča o njihovi vse večji veljavi. Koncem 19. stol. se je na pariškem konservatoriju odprl razred za kar 50 bodočih vojaških glasbenikov (Krajačić, 2003: 11). Iz naštetega lahko sklepam, da so vojaške godbe pomenile (poleg glasbenega signaliziranja, igranja na vojaških, državnih, cerkvenih idr. ceremonijah, sproščanja vojakov ali dviganja njihove morale ipd.) tudi nekakšen prestižen element bodisi enote bodisi OS v celoti.

Godbe KoV so bile v ZDA uradno sprejete v OS z reorganizacijo KoV leta 1821. Polki so tedaj nehali najemati civilne godbe, ker so vojaški glasbeniki postali del rednih enot, ki so prav tako kot vojaki prejeli enako plačo. Melodična sekcija vojaških godb je bila izključno trobilska. Za kratek čas so se v 50-ih letih 19. stol. do začetka državljanske vojne zaradi vpliva pruskih kapelnikov v godbe vrnila pihala (A history of U.S. Army Bands, 2005: 18). Trobilske vojaške godbe in signalistične glasbene zasedbe seveda niso edina posledica tega burnega obdobja ameriške zgodovine.

Vloga ameriških vojaških godb v 19. stol. je bila zaradi relativno številnih vojn zelo široka. Med mehiško vojno mnogo glasbenikov ni odigralo niti enega tona. Tekom državljanske vojne so vojaški glasbeniki vršili svojo primarno vlogo, a na mnogo širši ravni. Prirejali so koncerte za širšo javnost, igrali na paradah in pregledih enot, pogrebih, usmrčitvah, celo v neposredni bližini bitk.¹⁵ Nekatere godbe so bile nameščene v pomembnejših vojaških bolnišnicah, kjer so pogostoma nastopale za ranjence in opravljale tudi svojo sekundarno vlogo (A history of U.S. Army Bands, *ibidem*).

Medtem ko se se evropske vojaške godbe razvijale tako kakovostno kakor tudi

---

¹⁵Slednje je bilo posebno priljubljeno generalu Sheridanu. Osebno zavzemanje za njegove glasbenike je pomenilo kvalitetne instrumente in uniforme. V zameno so njegovi orkestri večkrat morali igrati na doseg nasprotnikovega ognja, pri čemer jim je veleval, naj igrajo najbolj vesele skladbe z repertoarja in se ne ozirajo, če sem in tja kroglja zadene pozavno ali celo pozavnista (A history of U.S. Army Bands, 2005: 18)!

številčno, je bilo v ZDA s koncem ameriške državljanske vojne iz finančnih razlogov mnogo polkov s pripadajočimi godbami vred razpuščenih, godbe preostalih polkov pa so leta 1869 prav tako deaktivirali. Vojaški vodje so še vedno potrebovali godbe za dril, premik enot, slavnostne priložnosti in nenazadnje tudi za razvedrilo vojakov. KoV se je tako obrnila na civilne godbe, katerim je dajanje uslug vojaškim enotam postalo glavni vir financiranja. Ker najete civilne godbe niso bile regulirane s strani vojaških oblasti, se jim je spremenila tudi instrumentacija in velikost. Kapelniki so zmanjšujevali in po evropskem zgledu s ponovnim uvajanjem pihal spreminjali glasbeno zasedbo. S tem je bilo tudi ameriškim vojaškim godbam omogočeno igranje glasbenih del, ki so bila pred tem rezervirana zgolj za simfonične orkestre (U.S. Army Bands in History, 2004).

Slabih 20 let po deaktivaciji številnih ameriških godb KoV, so jih postopoma začeli ponovno vzpostavljati. Najbližji korak k ponovni uvedbi godb v KoV je bila ustanovitev šole za vojaške kapelnike leta 1911. Pet let kasneje je Kongres končno sprejel zakon, ki vzpostavlja 29-člansko godbo v inženirskem korpusu in 28-članske godbe štabov pehote, konjenice in artilerije (A history of U.S. Army Bands, 2005: 27).

V primerjavi z zavezniškimi godbami KoV v 1. svetovni vojni so ameriške močno zaostajale tako v količinskem kot kakovostnem razvoju. Temu je botrovala diskontinuiteta organiziranega razvoja vojaških godb (z izjemo Godbe Marincev ZDA), njihova bolj kot ne enostranska uporaba in nenazadnje tudi ameriški izolacionizem. Ta zaostanek je ob stiku z angleškimi in francoskimi vojaškimi godbami kmalu na začetku leta 1918 s svojim štabom spoznal general Pershing. Sledilo je znatno povečanje števila vojaških godb in članstva v njih, v francoskem Chaumontu je bila vzpostavljena šola za vojaške glasbenike, vrh tega pa so bili še oproščeni neglasbenih nalog (U.S. Army Bands in History, 2004).

Vlogo in pomen vojaških godb v obdobju do 1. svetovne vojne je v svojem govoru konec januarja 1915 imenitno povzel angleški pisatelj in pesnik Rudyard Kipling. Govor je ciljal na vzpostavitev novih vojaških godb na območju Londona, kar bi pripomoglo k novačenju v vojsko. Mnogo od povedanega v tem govoru velja za vojaške godbe še danes:

Že z najbolj osnovnega gledišča zgolj nekaj piščali in bobnov pomeni bataljonu vsaj pet dodatnih milj več na pohodu, kako šele pripomorejo (piščali in bobni – op. G. B.) k srečnemu in spokojnemu razpoloženju vračajočega se

bataljona ne glede na utrujenost ... Vojaška godba, ne nujno v popolni zasedbi, temveč že godba ducata trobil in pihal je neprecenljive vrednosti na območju novačenja vojakov. Obuja namreč spomine, pospešuje druženje, odpira in združuje srca mož ..., s čimer verjetno prispeva k novačenju bolj od kateregakoli urada ... Nihče ne more natančno reči, kje leži duša bataljona, toda izraz te duše je najpogosteje najti prav v godbi ... 1200 mož, katerih življenja so odvisna drug od drugega, mora imeti nekakšna skupna izrazna sredstva za prenos svojih občutkov in misli do sebe samih in svojega sveta. Godba čuti ta počutja in interpretira misli. Moder in empatičen kapelnik lahko povleče bataljon iz malodušja, ga ozdravi slabosti in ga utrdi ter spravi k sebi v trenutkih neprenehnega stresa. Spomnim se, kako je v Indiji v taborišču bolnikov s kolero Godba 10. polka Lincolns začela poigravati tisto čudno melodijo The Lincolnshire Poacher. Šlo je za njihovo polkovno koračnico, ki so jo možje slišali že tisočkrat. V njej ni bilo ničesar posebnega – razen celotne Anglije, celotne vzhodne obale, vsega veselja, drznosti in predrznosti mladih mož, ki v mesečini tekajo po ogromnih pašnikih. A ker je bila (melodija – op. G. B.) nežno podana v težkih časih tistega grozovitega taborišča smrti, je bila edina stvar na svetu, ki je uspela povrniti uničene može k njihovemu ponosu, humorju in samonadzoru. (Music of War – Mr Kipling's Plea for Bands, 1992: 19)

3.5 VOJAŠKE GODBE PO PRVI SVETOVNI VOJNI

V obdobju med prvo in drugo svetovno vojno so bile vojaške godbe že splošno uveljavljeni del OS širom sveta. Godba Kraljeve garde iz Londona in Godba Moskovske garnizije sta skupaj še z nekaterimi najbolj priznanimi vojaškimi godbami dosegali veljavo in ugled na mednarodni ravni. Poleg standardnih formacijskih protokolarnih vojaških orkestrrov so se v mnogih vojskah ustanovljale tudi drugačne glasbene zasedbe: simfonični, zabavni (godalni) ipd. orkestri. Največje godbe so imele tudi čez 100 glasbenikov (Vojna enciklopedija, 1973: 666).

Po drugi svetovni vojni se je razvoj vojaških godb še nadaljeval. Širi se tako instrumentalna sestava kot tudi glasbene zasedbe vojaških godb. Poleg standardnih glasbenih zasedb vojaških godb se pojavijo še: moški vokalni zbori, narodni orkestri s plesalci, plesni in jazzovski orkestri z vokalnimi solisti itd. Priča smo celo ponovnemu

vzniku in širjenju števila signalističnih godb. Formacijsko ostajajo vojaške godbe na nivoju predvsem pehotnih polkov in brigad, kmalu se pri divizijskih ali korpusnih poveljstvih pojavijo tudi reprezentativne godbe posameznih zvrsti OS (Vojna enciklopedija, 1973: 666).

V smislu nadaljnega razvoja vojaških godb, spreminjanja njihove vloge in pomena, se do konca hladne vojne ne zgodi nič pretresljivega. Vojaške godbe širijo svoj repertoar, izboljšuje se njihova kvaliteta. Iz Leprinceovega članka *A Change for Better?* (1997: 49–51) je razbrati, da je konec hladne vojne vplival tudi na vojaške godbe. Zmanjševanje OS in razpuščanje mnogih vojaških enot je hkrati pomenilo tudi razpuščanje določenih vojaških godb. Tiste vojaške godbe, ki so ostale, pa so morale zmanjšati svojo velikost. Druga sprememba, ki jo isti članek omenja in jo prinese konec hladne vojne (ponekod se zgodi tudi prej), pa je sprejemanje žensk v vojaške godbe. Več o sodobnih vojaških godbah v sledečem poglavju.

4 SODOBNE VOJAŠKE GODBE

V tem delu diplomskega dela želim predstaviti vlogo in pomen vojaških godb v sodobnem času. Poleg splošne predstavitve vojaških godb sodobnega časa, me je posebej zanimala vloga vojaških godb v civilno-vojaških odnosih oz. prilagajanje vojaških godb postmodernim družbam, saj se o vojaških godbah pogosto govori kot o *nosilcu simpatije med vojsko in ljudstvom* ali o *najmočnejšem sredstvu približevanja vojske javnosti*, nadalje da so sodobni vojaški glasbeniki *javni obraz vojske* ipd.

Podatke za to poglavje sem pridobil s pomočjo strukturiranega vprašalnika odprtega tipa, ki je bil v februarju, aprilu in maju leta 2006 preko elektronske pošte razposlan po službah za stike z javnostjo številnih MO in OS ter na elektronske naslove članov *International Military Music Society*. Rezultati empirične raziskave so v 14 odgovorjenih vprašalnikih, na katerih bo temeljila predstavitev vloge in pomena sodobnih vojaških godb. Dva odgovorjena vprašalnika sta se nanašala na isto državo oz. njene vojaške godbe, tako da nam je na koncu uspelo analizirati vojaške godbe kar trinajstih držav (v enem primeru je šlo le za federativno enoto): Belgije, Češke, Danske, Federacije BiH, Finske, Hrvaške, Irske, Kanade, Nove Zelandije, Republike Južne Afrike, Romunije, Velike Britanije in ZDA. Odgovore so posredovali:

- namestnik poveljnika Kraljevih godb Belgijskih OS, dne 19. 4. 2006;
- vršilec dolžnosti Šefa Urada za odnose z javnostjo MO BiH, dne 12. 5. 2006;

- Služba za odnose z javnostjo češkega MO, dne 7. 6. 2006;
- Služba za protokol GŠ Danskih OS, dne 1. 5. 2006;
- tedanji namestnik glavnega kapelnika z Oddelka za informiranje Finskih obrambnih sil, dne 18. 4. 2006;
- poveljnik Simfoničnega pihalnega orkestra Hrvaške vojske, dne 4. 7. 2006;
- direktor glasbene šole Irskih obrambnih sil, dne 9. 3. 2006;
- direktor Oddelka za ceremonialno in vojaško glasbe Podpornega centra za človeške vire južnoafriškega MO, dne 23. 4. 2006;
- predstavnik novozelandske veje *International Military Music Society*, dne 13. 4. 2006;
- g. Mike Scrivener¹⁶ z novozelandskega MO, dne 19. 5. 2006;
- Služba za odnose z mednarodnimi mediji romunskega MO, dne 24. 5. 2006;
- vodja Osrednje glasbene knjižnice Kraljevih marincev (VB), dne 17. 3. 2006;
- predstavnik ameriške veje *International Military Music Society*, dne 1. 3. 2006.

Del podatkov pa je poleg tega pridobljen tudi na svetovnem spletu.

4.1 ANALIZA PRIDOBLJENIH ODGOVOROV O SODOBNIH VOJAŠKIH GODBAH

Analizo pridobljenih odgovorov sem razdelil na štiri dele:

- količinski podatki o sodobnih vojaških godbah;
- glasbene zasedbe sodobnih vojaških godb in njihova vloga;
- popolnjevanje vojaških godb in status vojaških glasbenikov ter
- prilagajanje vojaških godb postmoderni družbi.

4.1.1 Količinski podatki o sodobnih vojaških godbah

V prvem delu vprašalnika sem skušal pridobiti nekaj količinskih podatkov o vojaških godbah. Zanimalo me je, koliko godb imajo OS neke države, kolikšno je skupno število vojaških glasbenikov in kolikšno je okvirno število glasbenikov v posamezni vojaški godbi, zanimal me je tudi podatek o deležu obrambnega proračuna

---

¹⁶Gospod je omenjen poimensko, ker mi ni posredoval svoje funkcije. Vprašalnik je bil sicer poslan na elektronsko pošto novozelandskega MO.

namenjenega vojaškim godbam.

S pridobljenimi podatki sem želel pridobiti kvantitetni vpogled na in v vojaške godbe, iz katerega bi lahko v medsebojni primerjavi in še skupaj z ostalimi pridobljenimi odgovori sklepal o sodobni (ne)pomembnosti vojaških godb za OS.

Tabela 4.1.1.1: Splošni količinski podatki o sodobnih vojaških godbah

	Število vojaških godb ¹⁷	Okvirno število vojaških glasbenikov na godbo	Delež (%) vojaških glasbenikov v OS	Delež (%) obrambnega proračuna za vojaške godbe
Belgija	3	80	1,2	0,4
BiH (brez RSr)	2	32	0,8	n. p. ¹⁸
Češka	5	45/54/84	1,1	n. p.
Danska	3	16/36	0,34	n. p.
Finska	12+1	14/20/40	1,1	0,638
Hrvaška	2	10/62	0,35	n. p.
Irska	3	40	1,2	n. p.
J. Afrika	8(+19)	35/50	0,6	1 ¹⁹
Kanada	6(+51)	35	0,34	1,4 ²⁰
Nova Zelandija	2(+9)	28/42	1,1	0,28
Romunija	14	30	Zaupna informacija	n. p.
Velika Britanija	37	40/70 (VM)	0,78	n. p.
ZDA	72(+94)	25<	n. p.	n. p.

Odgovori, ki sem jih dobil na vprašanje o številu vojaških godb v posameznih državah, so se med seboj dokaj razlikovali. Medtem ko se jih je večina nanašala na število rednih vojaških godb, so drugi zajemali tudi vojaške orkestre rezervne sestave

¹⁷Podatki v oklepajih se nanašajo na pridobljene podatke o vojaških godbah rezervne sestave in/ali teritorialnih sil.

¹⁸n. p. – ni podatka

¹⁹Delež obrambnega proračuna za vse južnoafriške vojaške godbe in ne zgolj za osem rednih.

in/ali rezervnih sil. V oči bode 14 romunskih vojaških godb, kjer pa iz odgovora ni bilo moč razbrati ali gre za seštevek rednih in rezervnih godb ali ne.

Nekaj odgovorov v zvezi s številom godb je naštel še pripadnost godb posameznim zvrstem OS. Britanske OS imajo v redni sestavi 29 godb v KoV, 5 mornarskih godb v VM in 3 godbe v VL. Kanadske OS imajo po dve godbi redne sestave na zvrst, v Belgiji po enega, v Južni Afriki pet godb v KoV in po enega v VL, VM ter Južnoafriški vojaški zdravstveni službi. Finci imajo eno vojaško godbo sestavljeno izključno iz vojaških obveznikov, reprezentativna godba je Gardna godba, med ostalimi enajstimi godbami pa je po ena v VL in VM. Zanimiva situacija je v novozelandskih OS, kjer sta redni le po ena godba v KoV in VM, med rezervno sestavo pa so, poleg petih godb KoV, še štiri godbe VL, ki je v celoti brez godbe v redni sestavi.

Izračunani delež vojaških glasbenikov glede na celotno število pripadnikov OS znaša po pridobljenih podatkih v povprečju manj kot odstotek (0,81%), iz česar sledi, da so vojaške godbe količinsko gledano zelo skromen del vojaških organizacij. To je razvidno tudi iz odgovorov o deležu finančnih sredstev, ki gredo iz obrambnega proračuna za potrebe vojaških godb. Žal sem na vprašanje o godbenem deležu obrambnih proračunov dobil premalo odgovorov, a sem vseeno izračunal, koliko milijonov ameriških dolarjev iz obrambnega proračuna dobi posamična godba in dobili sledeče podatke.

Tabela 4.1.1.2: Letni proračun na posamezno vojaško godbo

	letni proračun za eno vojaško godbo (povprečje v mio \$)
Belgija	4,5
Finska	1,3
J. Afrika	1,26
Kanada	2,06
Nova Zelandija	0,36

Od vseh izračunov je še najrelevantnejši letni proračun na posamično belgijsko vojaško godbo. Ostali izračuni namreč upoštevajo vse vojaške godbe in ne zgolj godb redne sestave, pri čemer ne gre pričakovati, da se proračun med vse godbe deli

---

²⁰Delež obrambnega proračuna za vse kanadske vojaške godbe in ne zgolj za šest rednih.

enakomerno. Enakomerna razdelitev proračuna tudi ni mogoča zaradi različnih velikosti posameznih godb. Z deleži obrambnih proračunov za vojaške godbe in izračuni, ki so iz njih sledili, si zato žal ne moremo kaj prida pomagati.

Zaključim lahko z ugotovitvijo, da imajo v glavnem vse obravnavane države vsaj reprezentativne godbe posameznih zvrsti OS. Predvsem v anglosaškem svetu je opaziti večjo količinsko zastopanost godb, najsi bodo redne, rezervne ali v sestavi teritorialnih sil, kot drugod. Praktično povsod pa številčno glede na zvrst OS prednjačijo godbe KoV, kar glede na zgodovinski razvoj vojaških godb in zvrsti OS ni nič presenetljivega. V povprečju so vojaške godbe 30- do 40-članske, najpomembnejše reprezentativne vojaške godbe pa imajo tudi čez 100 pripadnikov.

4.1.2 Glasbene zasedbe sodobnih vojaških godb in njihova vloga

Drugi del vprašalnika je zajemal vprašanja, kaj so glavne naloge vojaških godb, za koga še udejanjajo svoje aktivnosti izštevši OS in državo ter kolikšen delež njihovih aktivnosti to predstavlja. Iz dobljenih odgovorov sem skušal sestaviti sliko tako o prevladujoči glasbeni zasedbi vojaških godb, kot tudi njihovih ostalih glasbenih sestavih. Glasbena zasedba vojaške godbe in njen repertoar nam namreč lahko veliko povedo o vlogi vojaške godbe. Z deležem aktivnosti za civilno publiko pa sem skušal poudariti pomen vojaških godb za promocijo vojaške organizacije.

Prevladujoči glasbeni zasedbi obravnavanih vojaških godb ostajata vojaški protokolarni in koncertni (pihalni) orkester, kar je v zgodovini vojaških godb prisotno že dobri dve stoletji oz. že od prve vpeljave omenjenih zasedb v vojaške godbe. Poleg tega se dandanes v vojaških godbah pojavljajo še naslednje glasbene zasedbe:

- (jazzovski) big band in/ali njegova manjša različica combo;
- različne komorne skupine – predvsem trobilni in pihalni kvintet, godalni kvartet;
- pop in rock skupine;
- simfonični in godalni orkestri;
- trobilni orkestri;
- fanfare;
- zasedbe dud in bobna, ki se pojavljajo predvsem v anglosaksonskem svetu oz. na območju nekdanjega britanskega imperija;
- tradicionalne nacionalne glasbene zasedbe – v Romuniji je to cel folklorni orkester, Finci imajo tradicionalni trobilni septet, v ZDA imajo country in

dixieland skupine, Hrvatje tradicionalno dalmatinsko klapo;

- pevski zbori;
- solo instrumentalisti in pevci.

Vojaške godbe zadovoljujejo državne in vojaške reprezentativne (protokolarne) potrebe, družabne in kulturne potrebe znotraj vojaške organizacije in tudi širše civilne javnosti (Šalamon, 2002: 41). Aktivnosti vojaški godb dandanes zajemajo:

- glasbeno podporo na protokolarnih sprejemih tujih državnikov in uradnih večerjih in plesnih večerih;
- glasbeno podporo na drugih državnih ceremonijah (državne proslave in pogrebi, inavguracije predsednikov ipd.);
- glasbeno podporo ob vojaških ceremonijah (vojaška praznovanja, prisege, dviganje in spuščanje zastave, vojaški pogrebi, podelitve vojaških priznanj ipd.);
- koncerte za vojaško in civilno publiko;
- snemalno dejavnost;
- sodelovanje na mednarodnih festivalih vojaških godb;
- sodelovanje na športnih in dobrodelnih prireditvah itd.

Vojaške godbe na ta način:

- predstavljajo OS in državo doma in v tujini;
- izražajo obrambno voljo OS, države in državljanov;
- sooblikujejo vojaški korporativni duh oz. so celo eden izmed zunanjih izrazov le-tega;
- vzpostavljajo zaupanje in pozitiven odnos med vojaško organizacijo in javnostjo, s čimer so eden pomembnejših nosilcev civilno-vojaških odnosov;
- nevsiljivo promovirajo tradicionalne (vojaške) vrednote;
- vzpodbujajo zanimanje mladih za OS in s tem pozitivno vplivajo na popolnjevanje;
- dvigujejo kulturno raven vojakov in širše javnosti;
- promovirajo svojo nacionalno glasbo v tujini;
- v programu godb VL ZDA je celo zapisano, da spodbujajo ameriško mladino k šolanju in jo odvrčajo od zlorabe drog (The U.S. Air Force Bands Program, 2006).

Vojaške godbe vršijo svoje aktivnosti za potrebe države in vojaško organizacijo na eni ter za civilno publiko na drugi strani. Kar osem izmed trinajstih obravnavanih

držav svoje OS popolnjuje na prostovoljni osnovi. S pričakovanjem, da bo tak način popolnjevanja botroval večji vlogi vojaških godb v promoviranju vojaškega poklica, sem predvideval namenjenost večjega deleža aktivnosti vojaških godb civilni publiki. Izkazalo se je, da usmerjenost aktivnosti vojaških godb proti določeni ciljni kategoriji publike ni odvisna od načina popolnjevanja OS.

Tabela 4.1.2.1: Delež aktivnosti sodobnih vojaških godb glede na različne ciljne publike

	Delež aktivnosti za civilno publiko	Delež aktivnosti za vojaške potrebe	Delež aktivnosti za državne potrebe
Belgija	20%	80%	
BiH (brez RSr)	20%	80%	
Češka	20%	80%	
Danska	1/3	2/3	
Finska	51,7%	48,3%	
Hrvaška	n. p.	n. p.	n. p.
Irska	40%	60%	
J. Afrika	20%	80%	
Kanada	1/3	1/3	1/3
Nova Zelandija	50%	50%	
Romunija	30%	50%	20%
Velika Britanija (zgolj VM)	20%	80%	
ZDA	10%	90%	

Deleži so v večini primerov (z izjemo Finske) okvirne narave. Od pričakovanj je najbolj odstopal ameriški odgovor z zgolj desetodstotno aktivnostjo vojaških godb za splošno civilno javnost. Dvajsetodstotno nastopanje za splošno javnost zasledimo pri vojaških godbah Belgije, Federacije BiH, Češke, Južne Afrike in Orkestrih Kraljevih marincev. Približno tretjinsko se za civilno publiko udeležujejo danske, kanadske in romunske vojaške godbe, irske celo v štiridesetih odstotkih svoje dejavnosti. Najbolj – kar polovico svojih dejavnosti – pa za splošno civilno javnost nastopajo vojaške godbe Finske in Nove Zelandije.

Vojaške godbe Nove Zelandije imajo v svojem programu med drugim dobesedno

napisano, da so namenjene promociji OS ter so s tem eden glavnih orodij novačenja, zato tako velik odstotek ni presenetljiv. Finska še vedno popolnjuje svoje OS z vojaškimi obvezniki, zaradi česar bi lahko sklepali, da godbe ne bodo v tako veliki meri nastopali za civilno publiko. Uradna naloga finskih vojaških godb je izražanje obrambne volje finskih državljanov. Če to povežemo še s finsko vojaško doktrino t. i. totalne obrambe, je omenjeni delež aktivnosti vojaških godb laže razumeti.

V splošnem nam tako prevladujča glasbena zasedba vojaških godb kot tudi deleži njihovih aktivnosti povedo, da so glavne naloge vojaških godb večidel ostale enake glavnim nalogam vojaških godb v preteklosti, tj. predvsem zagotavljanje glasbene podpore državnemu in vojaškemu protokolu na prvem, ter sooblikovanje in izražanje vojaškega korporativnega duha na drugem mestu.

4.1.3 Popolnjevanje vojaških godb in status vojaških glasbenikov

V tretjem delu vprašalnika so bila vprašanja o pogojih vstopanja v vojaške godbe, o neglasbenem usposabljanju, ki so ga deležni vojaški glasbeniki, o njihovem položaju in splošnem statusu v vojaški organizaciji (čini in karierna pot). Na koncu so me zanimale še morebitne sekundarne neglasbene naloge vojaških glasbenikov v OS in s tem v nacionalno-varnostnemu sistemu v celoti.

S pridobljenimi odgovori nisem želel le meriti vloge in pomena vojaških glasbenikov posameznih držav ter izsledke primerjati med sabo. Bolj mi je šlo za to, da skozi status, ki ga vojaški glasbeniki imajo v godbah/OS/nacionalno-varnostnemu sistemu, še dodatno okrepim mnenje o (ne)pomembnosti vojaških godb v današnjem času.

Zahtevana glasbena izobrazba za vojaške glasbenike v Belgiji je končana prva ali druga stopnja Kraljevega glasbenega konservatorija. Opraviti je potrebno avdicijo, sledi še enoletno vojaško izobraževanje za glasbenike. Osnovno vojaško usposabljanje traja osem tednov. Belgijski vojaški glasbeniki so vojaške osebe s podčastniškimi čini od vodnika do *warrant officer*-ja²¹ prvega razreda, kapelniki pa

---

²¹V slovenskem jeziku zaenkrat prevoda za *warrant officer* še ni, zato bom tudi uporabljal originalni zapis. Angleško-slovenski slovarji to besedno zvezo resda prevajajo v *častniški aspirant*, a se s takim prevodom ni mogoče strinjati. Častniški aspirant pomeni nekoga, ki se pripravlja za vstop v častniške vrste, kar za *warrant officer*-ja ne velja.

Po *Field Manual FM 6-22 (What is a Warrant Officer?, 2006)* ima *warrant officer*, za razliko od

imajo častniške čine od poročnika do majorja. Upokojujejo se pri starosti 56 let.

Vojaški glasbeniki Federacije BiH morajo imeti končano vsaj srednjo glasbeno šolo ter opraviti avdicijo. Vojaški obvezniki ne morejo vojaškega roka odslužiti v godbah. Pogodba za delo v vojaških godbah je sklenjena za nedoločen čas, pri čemer lahko vojaški glasbeniki (kakor tudi ostale vojaške osebe) zahtevajo razrešitev tri mesece vnaprej. Vojaški glasbeniki Federacije BiH imajo podčastniške in častniške čine, čemur pritičejo tudi osnovni in nadaljevalni podčastniški ter častniški tečaji.

Češki vojaški glasbeniki morajo imeti končano srednjo glasbeno šolo. Kdor je končal vojaški glasbeni konservatorij, je bil tekom šestletnega študijskega programa deležen tudi vojaškega usposabljanja. Glasbeniki iz civilnega izobraževalnega sistema pa morajo za vstop v vojaške godbe opraviti še trimesečno osnovno vojaško usposabljanje in petmesečno usposabljanje za *warrant officer*-je, kapelniki pa poleg osnovnega vojaškega usposabljanja še šestmesečno osnovno častniško usposabljanje. Med vojaškimi glasbeniki iz civilne sfere in vojaškega konservatorija je še ena razlika. Medtem ko lahko prvi služijo od dveh do štirih let (z možnostjo podaljševanja pogodbe), so drugi obvezani po končanem študiju služiti deset let. Razen šestnajstih civilnih glasbenikov v obeh osrednjih vojaških godbah so vsi vojaški glasbeniki vojaške osebe s čini od *warrant officer*-ja do stotnika, kapelniki pa od stotnika do podpolkovnika. Vojaškemu usposabljanju in razmeroma visokim činom navkljub v nacionalno-varnostnemu sistemu nimajo drugih vlog razen glasbene.

Danski vojaški glasbeniki morajo biti diplomanti glasbene akademije. Za sprejem v godbe morajo opraviti še najosnovnejše vojaško usposabljanje, ki zajema npr. osnovna postrojivna pravila in osnovno usposabljanje za nudenje prve pomoči. Vojaški obvezniki ne morejo odslužiti vojaškega roka v godbah. Vojaški glasbeniki nimajo ne činov ne drugih nalog v danskem nacionalno-varnostnem sistemu in so nekakšni uniformirani civilisti.

Popolnjevanje dvanajstih finskih vojaških glasbenikov poteka z avdicijami, ki se jih lahko udeležujejo finski državljani s prvostopenjsko glasbeno diplomo in ostalimi splošnimi kvalifikacijami za vstop v finske OS. Medtem ko morajo moški kandidati za vstop v godbo imeti odslužen vojaški rok, se ženskim kandidatkam upošteva

---

splošnejšega spektra nalog častnikov, visoko specializirano znanje na določenem področju. Med delovnimi mesti, za katere se v KoV ZDA določi čin *warrant officerja*, je najti tudi delovno mesto kapelnika vojaške godbe (Army Warrant Officer Jobs, 2006).

opravljena ženska prostovoljna vojaška služba kot prednost pri vstopanju v godbo napram drugim kandidatkam. Finski vojaški glasbeniki se delijo v tri kategorije: kapelniki so posebni častniki, druga kategorija so t. i. glasbeniki-častniki, tretja pa vojaški glasbeniki. Prva kategorija pomeni čine od (glasbenega) nadporočnika do (glasbenega) podpolkovnika, druga kategorija so čini od podporočnika do stotnika, tretja kategorija pa vojak, vodnik, štabni vodnik, *warrant officer*. Verjetno lahko navedene čine razumemo s pojmom nazivni čini, ki so ga imeli včasih tudi v SV.

Finci imajo še eno izključno obvezniško godbo, kjer letno odsluži vojaški rok okoli 80 vojaških obveznikov. V to godbo lahko kandidirajo vsi glasbeniki, solo pevci, dirigenti, zborovodje ter tonski in svetlobni tehniki. Kandidati morajo za sprejem v godbo opraviti teste na Vojaški glasbeni šoli. Pred specialističnim glasbenim usposabljanjem v godbi morajo obvezniki opraviti osnovno vojaško usposabljanje, ki je predvideno za vse rodove in zvrsti OS. Godba v različnih glasbenih zasedbah nastopa na pomembnih družabnih dogodkih doma in na tujem. Vojaški rok v obvezniški godbi traja 270 dni. Vojaški obvezniki, ki uveljavljajo ugovor vesti, lahko svoj 330-dnevni vojaški rok brez orožja odslužijo v tej godbi.

Za vstop v Simfonični pihalni orkester Hrvaške vojske je potrebna akademska glasbena izobrazba, razen za določene instrumente, ki se ne poučujejo na akademiji. Takim glasbenikom je zadosten pogoj že srednja glasbena šola. Vsekakor pa je treba opraviti še avdicijo. Za moške je nujen pogoj še odslužen vojaški rok. Vsi vojaški glasbeniki so vojaške osebe s častniškimi čini od poročnika do majorja, zato imajo tekom svoje kariere tudi določena častniška usposabljanja. Edina vloga glasbenikov v nacionalno-varnostnem sistemu je glasbena in temu je bilo tako tudi tekom t. i. domovinske vojne. Vojaški glasbeniki so zaposleni za nedoločen čas. Hrvaška vojaška godba redno v svoje vrste sprejema tudi glasbenike, ki so vojaški obvezniki z opravljenim vojaškim osnovnim usposabljanjem in želijo na ta način odslužiti vojaški rok.

Irski vojaški glasbeniki morajo imeti vsaj sedmo stopnjo glasbene izobrazbe, kar pomeni nekaj takega kot pri nas končana srednja glasbena šola. Pred vstopom v vojaško godbo morajo opraviti osem tedensko vojaško usposabljanje, ki poteka brez usposabljanja z oborožitvenimi sistemi, zajema pa postrojitelvena pravila, spoznavanje vojaškega prava, strukture irskih OS, tečajji zdravja in varnosti pri delu ipd. Nadaljevalno usposabljanje zajema administrativne in računalniške tečaje. V irskih vojaških godbah so le štiri častniki, večina osebja ima podčastniške čine. Kljub

statusu vojaške osebe, vojaški glasbeniki nimajo v nacionalno-varnostnem sistemu drugih nalog razen glasbene. Pogodba o zaposlitvi se sklone za šest let.

Pogoj za sprejem kandidatov v južnoafriške vojaške godbe je določeno glasbeno znanje in uspešno opravljena avdicija. Pred vstopom v vojaško godbo mora glasbenik opraviti trimesečno začetno osnovno usposabljanje. V nadaljevanju svoje karijerne poti in za napredovanje mora vojaški glasbenik opraviti dvomesečni podčastniški tečaj, zatem tečaj za *warrant officer*-ja in na koncu še štirimesečni častniški tečaj. Nadaljnje napredovanje pomeni še poveljniško-štabne tečaje ter tečaje vojaškega prava. Čini za vojaške glasbenike se tako raztezajo od navadnega vojaka do polkovnika. Tudi za pripadnike južnoafriških vojaških godb kljub statusu vojaške osebe in mnogim splošnim vojaškim tečajem velja, da imajo v nacionalno-varnostnem sistemu zgolj glasbeno vlogo. Na osnovi obnavljanja pogodbe o zaposlitvi so lahko vojaški glasbeniki v godbi zaposleni do starosti 60 let. Odpoved lahko dajo kadarkoli, a s trimesečnim odpovednim rokom.

Kanadske vojaške godbe sprejemajo glasbenike, ki opravijo avdicijo in imajo najmanj prvostopenjsko diplomu iz glasbe. Opraviti morajo še 12-tedensko temeljno vojaško usposabljanje. Vojaški glasbeniki so zaposleni za nedoločen čas. Čeprav je osnovna dejavnost kanadskih vojaških glasbenikov glasbene narave, opravljajo v godbah še določene administrativne naloge. Ker so vojaške osebe in ker v kanadskih OS za vse pripadnike velja načelo univerzalnosti vojaške službe ali načelo *najprej vojak*, kar pomeni zmožnost vsakega pripadnika kanadskih OS za opravljanje splošnih vojaških in obrambno-varnostnih dolžnosti, so lahko vojaški glasbeniki v primeru kriznih situacij poklicani za opravljanje medicinske pomoči ali kakih drugih nalog.

Za sprejem v redni novozelandski vojaški godbi je formalna glasbena izobrazba le prednost in ne pogoj. Prav tako je zgolj prednost znanje igranja na nek drugi instrument. Glavno vlogo za sprejem v vojaški godbi ima avdicijski proces in na njem izkazano glasbeno znanje. Začetno vojaško usposabljanje za mornariške glasbenike traja do deset tednov, a se v splošnem konča že nekje med dvema in šestimi tedni. Glasbeniki za godbo KoV pa morajo končati desettedensko začetno vojaško usposabljanje, kot je predvideno za vse ostale, ki se vključujejo v KoV. Tekom svoje kariere morajo vsi vojaški glasbeniki za zagotovitev napredovanja opravljati določena neglasbena usposabljanja. Začetno pogodbo o zaposlitvi se v primeru mornariških glasbenikov sklone za obdobje osmih let, za glasbenike godbe KoV pa celo za obdobje petnajstih let. Vsi imajo možnost predčasne odpovedi, a s trimesečnim

odpovednim rokom. Novozelandski vojaški glasbeniki so vojaške osebe, s čini od vojaka do majorja. V primeru kriznih situacij so lahko za sodelovanje v službah kriznega upravljanja vpoklicani tudi glasbeniki, ker imajo nekakšne nazivne sekundarne vloge pri zdravstveni pomoči, transportu in administraciji.

Zahtevano glasbeno predznanje romunskih vojaških glasbenikov je najmanj končana srednja glasbena šola. Glasbeniki se morajo tudi vojaško usposablјati tekom celotne svoje kariere v vojaški godbi. Trajanje zaposlitve je enako kot za ostalo vojaško osebje. Kapelniki imajo častniške, glasbeniki podčastniške čine – so vojaške osebe, a zgolj z glasbeno vlogo v nacionalno-varnostnemu sistemu.

Kar se tiče britanskih godb, za potencialne kandidate ni nikakršnih zahtev po formalni glasbeni izobrazbi. Na avdiciji je treba prikazati določeno zahtevano znanje. V britanske vojaške godbe se lahko poleg britanskih in irskih državlјanov vključujejo še osebe, ki so bile rojene na območju Commonwealtha in imajo vsaj petletno stalno prebivališče v Veliki Britaniji. Starostna omejitev za sprejem v godbe KoV je med 16 in 36 let, v godbe VL pa med 17 in 29 let. Kandidati so po uspešnem testiranju in zdravniškem pregledu na oddelku kadrovske službe povabljeni na dvodnevno avdicijo, kjer lahko pokažejo svoje glasbene zmožnosti. Kandidati marinskih godb so deležni 15-tedenskega, kandidati polkovnih godb 12- do 17-tedenskega, kandidati godb VL pa 9-tedenskega vojaškega usposabljanja. Usposabljanje obsega: skrb za uniformo, preživetje na bojišču, prvo pomoč, privajanje na vojaško življenje ipd. Druga faza usposabljanja kandidatov polkovnih godb pomeni 48-tedensko glasbeno usposabljanje. Pogodba o zaposlitvi se za marinske godbe sklene za najmanj dve, za polkovne godbe za najmanj štiri, za godbe VL pa 9 let.

Britanski vojaški glasbeniki so vojaške osebe, ki se jim podeljujejo sledeči čini: »glasbenik«, desetnik, vodnik, *warrant officer* prvega in drugega razreda, poročnik, stotnik, major in podpolkovnik, ki je rezerviran le za direktorja glasbene službe. »Vojaškost« britanskih vojaških glasbenikov je izražena še v njihovi tradicionalni sekundarni vlogi v primeru kriznih situacij: kemična dekontaminacija ranjencev, prva pomoč in pomoč v vojaških bolnišnicah.

V zvezi z ameriškimi vojaškimi godbami je nekakšne splošne zaključke še težje potegniti kot pri vojaških godbah ostalih držav. Prvič, ta naloga je težka že zaradi ogromnega števila godb, in drugič zaradi njihovega funkcionalnega razlikovanja. Vse štiri zvrsti ameriških OS imajo sebi lastne godbe, ki se znotraj vsake izmed zvrsti delijo na manjše število večjih primarnih ali specialnih (reprezentativnih) godb in na

večje število manjših enotovnih, flotnih ali regionalnih godb.

Formalen dokaz o glasbeni izobrazbi ni zahteva za sprejem v ameriške vojaške godbe, za uspešen sprejem pa je potrebno na avdiciji izkazati zahtevano glasbeno znanje, ki se od godbe do godbe razlikuje. Starostna omejitev novih kandidatov je od starosti 17 do 34 let. Vsi kandidati za ameriške vojaške godbe, z izjemo Godbe Marinskega korpusa ZDA, morajo opraviti 8- do 10-tedensko osnovno vojaško usposabljanje. Kandidati za Marinsko godbo morajo opraviti 4- do 6-tedenske vojaške inštrukcije, ki jim jih za uspešno kariero v Marinskem korpusu nudi predvodnikov namestnik oz. asistent. Pogodbe o zaposlitvi v ameriških vojaških godbah se sklenejo za štiri leta.

Ameriški vojaški glasbeniki so vojaške osebe z vojaškimi, podčastniškimi in častniškimi čini do polkovnika. Medtem ko neglasbenih nalog nimajo edino pripadniki Marinske godbe, le-te pri ostalih godbah pomenijo predvsem neglasbeno delo v zvezi z godbami. Sem sodi npr. delo v godbeni glasbeni knjižnici, administrativno-upravno delo v godbi, odnosi z javnostmi ipd. V najhujšem primeru (na kriznem območju) pa so lahko vojaški glasbeniki zadolženi za opravljanje določenih varnostnih in stražarskih nalog.

V splošnem ugotavljam, da imajo obravnavane vojaške godbe anglosaškega sveta zopet vsaj eno skupno točko, tj. sekundarne naloge vojaških glasbenikov, ki zajemajo predvsem medicinsko pomoč. Naslednja skupna točka skoraj vseh tukaj omenjenih godb anglosaškega sveta je, da zahtevane ravni glasbene izobrazbe ni potrebno izkazovati s papirjem, pač pa z znanjem na avdicijah.

Vsi kandidati morajo za vstop v obravnavane vojaške godbe praviloma opravljati dva- do trimesečno temeljno vojaško usposabljanje. Kjer se OS tako ali drugače popolnjujejo z vojaškimi obvezniki, pa za vstop v vojaške godbe zahtevan odslužen vojaški rok. V zvezi z vojaškim rokom velja še izpostaviti, da zgolj Hrvaška in Finska izmed petih držav obravnavanih vojaških godb, kjer je služenje vojaškega roka še vedno obvezno, omogočata vojaškim obveznikom služenje vojaškega roka v godbah.

Razen Dancev imajo vsi ostali obravnavani vojaški glasbeniki status vojaške osebe, a jim tega, z izjemo Kanadčanov, Novozelandcev, Britancev in Američanov, ni potrebno izkazovati z vojaškimi sekundarnimi nalogami. Vsi obravnavani s statusom vojaških oseb imajo tudi najrazličnejše čine, pri čemer bi izpostavil češke in hrvaške vojaške glasbenike, ki so vsi po vrsti častniki.

4.1.4 Prilagajanje vojaških godb postmoderni družbi

Doslej so se nam vojaške godbe po svojih vlogah izkazale za zelo tradicionalističen element vojaških organizacij. V povezavi s kulturno-vrednostnim prilagajanjem vojaške organizacije v spremenjenih družbenih okoliščinah in Moskosovo ter Burkeovo tristopenjsko tipologijo večdimenzionalnega prilagajanja vojske spremembam v družbi, me je zanimalo, na katerem mestu in v kolikšni meri se tem spremembam prilagajajo vojaške godbe. Z zadnjim delom vprašalnika sem skušal obravnavati štiri izmed mnogih spremenljivk OS, katerih značilnosti sta Moskosa in Burke (Kotnik-Dvojmoč, 2002: 142–143) navajala v zgodnje modernih, pozno modernih in postmodernih družbah, in sem jih (spremenljivke – op. G. B.) lahko apliciral tudi na vojaške godbe.

V tem oziru so me zanimale naslednje spremenljivke: zastopanost žensk v vojaških godbah, priznavanje ugovora vesti vojaškim glasbenikom, možnost za zaposlitev istospolno usmerjenih v vojaških godbah in sodelovanje v mirovnih operacijah v smislu novih nalog vojaških godb.

Zastopanost žensk v vojaških godbah v večini obravnavanih primerov govori v prid prilagajanja OS oz. vsaj njihovih godb postmoderni družbi. Največjo zastopanost žensk imajo danske vojaške godbe in Godba novozelandske VM s četrtnim deležem godbenega osebja. Sledijo kanadske vojaške godbe in reprezentativna Godba novozelandske KoV s petinskim deležem žensk. Tu nekje so še godbe britanskih Kraljevih marincev z 19-odstotnim deležem. Sledijo vojaške godbe ZDA, kjer je delež žensk ocenjen nekje med 10 in 15 odstotki. Desetodstotno zastopanost žensk v svojih vojaških godbah beležijo na Finskem, Hrvaškem in v Južni Afriki. Slednji imajo cilj vzpostavitve skoraj tretjinske zastopanosti žensk v vrstah vojaških godb. Najbolj pa v tem smislu zaostajajo vojaške godbe Federacije BiH (6,25%), Romunije (5%) in Češke. Slednje nimajo niti ene glasbenice. Tudi na Irskem imajo zelo nizko, petodstotno zastopanost glasbenic, ker so jih šele pred kratkim začeli sprejemati v vojaške godbe.

Primerjava zastopanosti žensk v vojaških godbah z zastopanostjo žensk v OS nam v belgijskem, irskem in južnoafriškem primeru da bolj kot ne identične rezultate. V lanskem letu bi to lahko trdili tudi za ameriški primer, a je v enem letu delež žensk v OS ZDA padel s 15 odstotkov na borih 6,27 odstotka. Drugačna slika se kaže na preostalih obravnavanih primerih. Češke vojaške godbe so v smislu ženske soudeležbe očitno bolj tradicionalno usmerjene od čeških OS v celoti, saj je v slednjih

zastopanost žensk kar 12,21-odstotna. Nasprotna situacija, kjer je zastopanost žensk v OS nižja od zastopanosti žensk v vojaških godbah, se, bolj pričakovano, pojavlja v več primerih.

Tabela 4.1.4.1: Prilagajanje vojaških godb postmodernim značilnostim OS

	Zastopanost žensk v vojaških godbah	Zastopanost žensk v OS*	Priznavanje ugovora vesti vojaškim glasbenikom	Istospolna usmerjenost vojaških glasbenikov	Sodelovanje v mirovnih operacijah
Belgija	8%	8,3%	Ne	Sprejeti	Ne
BiH (brez RSr)	6,25%	n. p.	Ne	n. p.	n. p.
Češka	0%	12,21%	Da	Ne sprašujejo	Da (glasbeno)
Danska	25%	5,3%	Ne	Ne	Da (glasbeno)
Finska	10%	1,6%	Samo vojaškim obveznikom	Sprejeti	Da (glasbeno)
Hrvaška	10%	n. p.	Ne	n. p.	Ne
Irska	5% ²²	5%	Ne	Sprejeti	Da (glasbeno)
J. Afrika	10% (cilj: 30%)	13%	Ne	Sprejeti	Da (glasbeno)
Kanada	20%	12,8%	Ne	Sprejeti	Da (glasbeno)
Nova Zelandija	19% in 25% ²³	16%	Ne	Sprejeti	Da (glasbeno)
Romunija	Zelo nizek	5%	n. p.	Sprejeti	Da (glasbeno)
Velika Britanija	17% ²⁴	9,1%	Ne	Sprejeti	Da
ZDA	10–15%	6,27%	Da	Izključenost iz OS v primeru razkritja	Predvsem glasbena vloga

*Vir: prirejeno po *Defence Forces Annual Report 2005* (2006: 37); *Percentages of female Soldiers in NATO countries' Armed Forces* (2006); *Report on Delivery to Women* (2004); *The Military Balance 2002/2003* (2002: 72)

²²Ženske se je začelo sprejemati v vojaške godbe šele pred kratkim.

²³Odstotka se nanašata na obe vojaški godbi stalne sestave. Godbe Teritorialnih sil imajo 15%, godbe rezervne sestave VM pa 20% zastopanost žensk. Izpostaviti gre Osrednjo godbo Kraljevega novozelandskega VL s skorajda neverjetnim 38% deležem godbenic!

²⁴Podatek velja le za mornarske godbe.

Razmeroma visoka, 16-odstotna zastopanost žensk v novozelandskih OS je dosti nižja od siceršnje še hvalevrednejše zastopanosti žensk v njihovih godbah. Podobna situacija, kjer je sicer razmeroma zadovoljiv delež žensk v OS nižji od deleža žensk v vojaških godbah, je še v Kanadi z 12,8-odstotno žensko zastopanostjo v OS. V britanskih OS je le-ta 9,1-odstotna. Finske OS imajo komaj 1,6-odstotno zastopanost žensk, kar je šestkrat manj od deleža glasbenic v finskih vojaških godbah. Danske OS pa imajo 5,3-odstoten delež žensk, ki je torej skoraj petkrat manjši od siceršnjega zavidljivega četrtingskega deleža glasbenic v danskih vojaških godbah.

Ugovor vesti priznavajo vojaškim glasbenikom samo na Češkem, Finskem in v ZDA. V finskem primeru je ugovor vesti priznan le glasbenikom, ki služijo vojaški rok v obvezniškem orkestru. Nepriznavanje ugovora vesti v vseh ostalih primerih pa ima lahko več razlag. Naloge vojaških glasbenikov v sodobnem času so v vseh obravnavanih primerih predvsem ali celo samo glasbene narave. V kolikor se pojavijo sekundarne naloge, pa te le redko pomenijo upravljanje s takimi ali drugačnimi oborožitvenimi sistemi. Generalno gledano se torej vojaški glasbeniki le stežka znajdejo v situaciji, da bi uveljavljali ugovor vesti, in je takšna praksa botrovala večini nikalnih odgovorov na zastavljeno vprašanje.

Po drugi strani mora velika večina vojaških glasbenikov pred vstopom v vojaške godbe opraviti temeljno vojaško usposabljanje, kjer imajo verjetno opravka vsaj z osebno oborožitvijo. Menim, da bi lahko v tem primeru vojaški glasbenik, ki iz tega ali onega razloga ne more, ne sme ali noče upravljati z orožjem, skušal uveljavljati ugovor vesti. V kolikor je večina nikalnih odgovorov le posledica prakse, da vojaški glasbeniki na svojem temeljnem vojaškem usposabljanju ne uveljavljajo ugovora vesti, so taki odgovori še nekako razumljivi. Če pa gre zgolj za nepriznavanje ugovora vesti vojaškim glasbenikom *a priori*, so vojaške organizacije v tem smislu še daleč od približevanja postmodernemu idealu.

V zvezi s statusom istospolno usmerjenih se nam, nasprotno od prejšnjega primera, kaže izrazito postmoderna podoba vojaških godb. Kljub temu se sprašujem, koliko gre pri dobljenih odgovorih za uradno nediskriminatorno politiko zaposlovanja in koliko je le-ta skladna s prakso na tem področju. Češki odgovor je bil, da o tem ne sprašujejo, zato lahko sklepamo na ujemanje z ameriško *don't-ask-don't-tell* politiko glede vprašanj istospolnih pripadnikov OS. V ZDA ima namreč odkrita istospolna usmerjenost lahko za posledico odpust iz vojske. Bosanski in hrvaški odgovor je bil, da takih izkušenj nimajo, kratkega danskega *ne* (na vprašanje ali je istospolno

usmerjenim prepovedano ali so odpuščeni ali so sprejeti v službo vojaških glasbenikov) pa si ne znam razložiti.

Tudi odgovori na vprašanje o sodelovanju vojaških godb v mirovni misijah nakazujejo njihovo prilagojenost zahtevam postmoderne družbe. Resda to sodelovanje (z izjemo ZDA) pomeni zgój glasbeno podporo svojim mirovniškim enotam na tujem in sem ter tja tudi koncertiranju za lokalno prebivalstvo, a ni zato vloga vojaških godb v tem oziru njihovega delovanja nič manjša.

Po drugi strani te dejavnosti ne gre toliko izpostavljati v smislu novih nalog vojaških godb, ker je po eni strani malo zastopana in po drugi strani ne pomeni neke bistveno nove naloge vojaških godb. Gre namreč za glasbeno podporo svojim enotam, kar je takorekoč ena izmed tradicionalnih nalog vojaških godb, zaradi česar je za razumevanje vloge in pomena pravzaprav vseeno, kje se ta podpora vrši.

5 ZGODOVINA VOJAŠKIH GODB NA SLOVENSKEM

Nam znana zgodovina vojaških glasbenikov na Slovenskem se začne pred kakimi 500 leti z brambovskimi deželnimi ali mestnimi trobači in pavkisti. Spadali so v stalež deželne milice, ki je bila ustanovljena za obrambo dežele Kranjske. Podobno kot drugod po nemških deželah so služili tako vojaškim namenom, kot tudi za cerkvene in javne nastope: sodelovali so pri raznih svečanostih dežele ali stolnega mesta, pri svečanih mašah, pri zahvalnih pesmih po zmagah na bojišču, pri sprejemih vladarjev, s stolpov so oznanjali uro, od koder tudi naziv *turnerji* (Čerin, 1944: 345).

V Ljubljani so izpričani leta 1544, kjer so bili del meščanske straže. Izumrtje srednjeveških brambovskih deželnih trobačev, piskačev in pavkistov sledi prihodu prve stalne vojaške godbe z 18 glasbeniki leta 1770 v Ljubljano, ko je v času vladavine Marije Terezije nastala redna stalna vojska (Krivokapič, 2004: 20). Predvidevamo lahko, da je bila glasbena zasedba te godbe harmoniemusick zasedba, ki pa jo je proti koncu stoletja verjetno zamenjala zasedba vojaške godbe po turškem zgledu, kakršen je bil splošni trend po Evropi.

Vojaški glasbeniki so kmalu začeli prispevati pomemben delež glasbenemu življenju na Slovenskem. Muzikolog, skladatelj in kapelnik Josip Čerin je zapisal (Krivokapič, *ibidem*), da je imel leta 1802 orkester ljubljanske Filharmonične družbe 25 glasbenikov, med katerimi je bilo kar šest vojaških glasbenikov. Od leta 1822 naprej se je v Ljubljani začela intenzivna uporaba vojaških godb v namene kulturnega

poslanstva, saj filharmoniki brez večjega števila vojaških glasbenikov v svojih vrstah niso mogli izvesti nobene svečane maše, opere ali kateregakoli drugega večjega simfoničnega in vokalno-instrumentalnega glasbenega dela. Simfonične koncerte v Ljubljani je bilo moč pripraviti predvsem po zaslugi vojaškega orkestra pehotnega polka št. 27, ki je bil nameščen v Ljubljani (Kuret, 1985: 15).

Po t. i. marčni revoluciji leta 1848, se je v Ljubljani, kakor tudi po drugih mestih, ustanovila narodna straža, ki si je po vzoru vojaških godb organizirala tudi svojo godbo, sestavljeno iz pihal, trobil in tolkal. Godba ljubljanske narodne straže je poleg profesionalnih glasbenikov sprejemala v svoje vrste tudi amaterje; prvih je bilo ob nastanku godbe 25 (s predvodnikom), drugih pa pet. Po narodnosti je šlo za Nemce, Čehe in Slovence. Godba se je usmerila predvsem v javno nastopanje, kar se je odrazilo v osemnajstih javnih nastopih, kjer so igrali razne uverture, arije, koračnice, polke idr. skladbe, tako znanih kot manj znanih skladateljev tedanjega časa (Bellini, Verdi, Donizetti, J. Strauss). Poleg tega so igrali tudi s slovenskimi ljudskimi motivi obarvane polke, koračnice in potpourrije godbenega glasbenega direktorja, kapelnika, članov godbe ter celo Miroslava Vilharja. Godbi je bilo dovoljeno tudi nastopanje pri raznih slovesnostih, porokah, plesih in podobnih priložnostih (Cvetko, 1960: 26–30). To je bilo glasbenikom dovoljeno za zagotavljanje postranskih dohodkov, kakor je bilo to za vojaške glasbenike v tistih časih precej v navadi. Prav tako je bilo tedaj povsem običajno skladateljsko ali aranžersko udejstvovanje članov (predvsem kapelnikov) vojaških godb, zato ne preseneča, da se je podobno udeleževalo tudi v okviru narodnih straž oz. njihovih godb.

Po 1. svetovni vojni je bila Filharmonična družba razpuščena, zaradi česar je bila Ljubljana dolgo časa brez rednih simfoničnih koncertov. Glasbeno življenje se je osredotočilo okoli Glasbene matice, pri kateri so septembra 1919 ustanovili Orkestralno društvo, amaterski godalni orkester, ki je nastopal samostojno ali skupaj s člani opernega in vojaškega, kasneje tudi radijskega orkestra ter študenti v simfonični zasedbi. Na začetku dvajsetih let so v Ljubljani večkrat nastopili vojaška godba Kraljevine SHS, godba Srbske kraljeve garde in Godba Dravske divizije pod vodstvom Josipa Čerina, ki je v štirih sezonah pripravil simfonične koncerte z zanimivim in kvalitetnim repertoarjem, kar je bil eden izmed načinov reševanja sicer resno osiromašenega glasbenega življenja v Ljubljani (Slovenska Filharmonija – Zgodovina 1919–1946, 2006). Stefanija (2006: 7) šteje Godbo Dravske divizije skupaj z Orkestrom Narodnega gledališča, Radijem Ljubljana in Ljubljansko

filharmonijo med štiri stebre instrumentalnega glasbenega življenja v Ljubljani v obdobju med obema vojnama.

Godba Dravske divizije je v dvajsetih letih 20. stol. za takrat svetovno ugledno založbo Columbia Records posnela bržkone eno prvih vinilnih plošč pri nas, z izvirnim, izključno domačim sporedom (Krivokapič, 2004: 21). Zaradi redkosti in težav s slovensko instrumentalno glasbo na prelomu prejšnjih dveh stoletij v splošnem, je posnetek Godbe Dravske divizije s skladbo slovenskega romantika Viktorja Parme z naslovom Pozdrav Gorenjski, ki ga hranijo med starimi zvočnimi posnetki glasbene zbirke NUK-a, izjemnega pomena (Zbirka redkih zvočnih zapisov, 2006). Ob kapitulaciji vojske leta 1941 je bila seveda tudi godba razpuščena.

V obdobju NOB je šlo mnogo glasbenikov in celo celotnih civilnih pihalnih godb v partizanske enote, kjer so se nato oblikovale prve, pogostoma nepopolne, partizanske godbe. V manjših enotah so za zabavo in sprostitev borcev poskrbeli harmonikarji in kitaristi, ki so igrali borbene in narodne skladbe tako med počitkom kot med premikom (Vojna enciklopedija, 1973: 666). Po Križnarju (1992: 16) naj bi bila harmonika prisotna v vseh partizanskih vojaških enotah od čete navzgor. Z italijansko kapitulacijo se je število vojaških godb večalo in v drugi polovici leta 1944 imajo že vse višje enote (korpusi in divizije) pripadajoče godbe (Vojna enciklopedija, *ibidem*).

Na Slovenskem so bile prve vojaške (partizanske) pihalne godbe v enotah aktivne partizanske vojske ustanovljene leta 1944. GŠ NOV in POS je 18. avgusta 1944 ukazal ustanoviti svojo vojaško godbo ter Vojaško godbo VII. korpusa. Godba GŠ NOV in POS je bila nameščena v Črnomlju, njen kapelnik je bil Bojan Adamič. Delovala je do osvoboditve in je v tem kratkem času obstoja imela kar 44 javnih nastopov in deset nastopov v oddajah Radia Osvobodilne fronte. Svoje godbe so ustanovili še XXXI. divizija, IX. korpus, IV. operativna cona (poleg pihalnega še salonski orkester), Kozjanski odred, štab XIV. divizije (40 godbenikov), štab XII. brigade. Med manjše glasbene zasedbe sodijo še: Domači trio XV. brigade, Godbeni trio IX. korpusa in Muzikantje I. bataljona Šercerjeve brigade (Križnar, 1992: 27, 141–142).

Križnar (1992: 99–133) je izdelal bibliografijo skladb, nastalih v NOB, po katerih lahko sodimo, da so partizanske godbe poleg borbenih skladb (predvsem koračnic) in ljudskih ter domoljubnih pesmi igrale tudi tuje himne, posmrtno koračnice, celo uverture. Iz naštetega lahko sklepamo, da so poleg dvigovanja bojne morale borcev

opravljali še protokolarne naloge in bili nenazadnje usmerjeni tudi na umetniško poustvarjalno področje.

Vojaško godbo je imelo tudi Slovensko domobranstvo. Prva potreba po vojaški godbi se je pokazala ob pokopu padlih domobrancev v Kočevju, kjer se je godbo sestavilo *ad hoc* iz vseh bivših vojaških glasbenikov, ki so ostali v Ljubljani, in članov železničarskega glasbenega društva Sloga. Godba Slovenskega domobranstva je bila ustanovljena 1. 12. 1943, jedro so tvorili v glavnem bivši člani kraljeve godbe, v manjši meri tudi učenci glasbene šole Sloga, tretjo skupino pa so sestavljali učenci konservatorija, vpoklicani v Slovensko domobranstvo. Nastopala je kot pihalni, salonski, godalni in plesni orkester. Delovanje Godbe Slovenskega domobranstva pa je zajemalo: spremljanje domobrantskih vojaških enot na vaje, sodelovanje pri svetih mašah, ob prvi prisegi Slovenskega domobranstva so igrali na vojaški paradi, prirejali so redne promenadne koncerte in koncerte za ranjence v vojaških bolnicah, sodelovali so na propagandnih zborovanjih ter snemali plošče. Poleg poveljnika in njegovega namestnika ter hkrati predvodnika je Godbo sestavljalo okoli 50 glasbenikov (Osana, 1999: 89–90). V organizacijskem smislu je kljub razmeroma samostojnemu statusu spadal pod Organizacijski štab Slovenskega domobranstva (Mlakar, 2003: 161).

Z vstopom v federacijo po koncu 2. svetovne vojne se zgodi konec slovenske vojske in s tem tudi njej pripadajočih godb. V JLA se vojaške godbe najprej oblikujejo pri t. i. domovih JLA in divizijskih klubih. Zatem se vzpostavi godbe še pri poveljstvih vseh treh zvrsti OS, pri poveljstvih korpusov in divizij, od leta 1956 dalje pa tudi pri poveljstvih večjih garnizij. Osrednja in reprezentativna jugoslovanska vojaška godba je bila Orkester Doma JLA v Beogradu, ki se je leta 1967 preimenovala v Umetniški ansambel JLA. Sestavljala sta ga simfonični orkester in zbor, katerih naloga je bilo prirejanje koncertov, razvoj glasbene kulture med pripadniki JLA, nastopanje na javnih prireditvah in populariziranje glasbene kulture jugoslovanskih narodov. Del Umetniškega ansambla JLA je bil še zabavni orkester z manjšo vokalno skupino, ki je delovala kot estradna skupina za potrebe kulturno-zabavnega življenja v garnizijah. Poleg omenjenih orkestrov so obstajali še pihalni orkestri, ki so se delili na tri do štiri razrede glede na velikost in število garnizij na določenem teritoriju, pri klubih vojaških enot pa se je sestavilo pet- do sedemčlanske vojaške ansamble iz vojakov na služenju vojaškega roka (Vojna enciklopedija, 1973: 666).

Reorganizacija glasbene službe v JLA leta 1967 je pomenila ustanovitev Velikega

pihalnega orkestra JLA oz. Reprezentativnega orkestra JLA, ki je negoval orkestrski repertoar, navdahnjen z nacionalnim in partizanskim borbenim melosom, snemal določena glasbena dela za radio in televizijo pa tudi na nosilce zvoka. Garda je imela svoj lastni 46-članski pihalni orkester, ki je se ob ukinitvi Reprezentativnega orkestra JLA preimenoval v Reprezentativni orkester Garde. Zaradi zmanjševanja velikosti JLA konec 60-ih let prejšnjega stoletja in zaradi problemov s popolnjevanjem (pre)velikega števila vojaških godb se je začelo število le-teh zmanjševati, tako da je bilo leta 1985 v JLA poleg Umetniškega ansambla vsega skupaj 12 godb, ki so s svojo dejavnostjo pokrivale 200 garnizij. Poleg državnih in vojaških protokolarnih aktivnosti so se godbe JLA ogromno koncertno udeleževale, tako za pripadnike JLA kot tudi širšo publiko. Garnizije v Sloveniji sta glasbeno oskrbovali 51-članski godbi Ljubljanske in Zagrebške armadne oblasti (Karakaš, 1987: 70–71, 79).

Glasbena aktivnost godb JLA se je vršila v dveh osnovnih smereh: protokolarne naloge in prirejanje koncertov. Godbe so prirejale koncerte tako za vojake in njihove družine, kakor tudi za širšo civilno javnost. Razmerje med nastopi za državne ter vojaške potrebe na eni, in civilno publiko na drugi strani, je bilo skozi celotno zgodovino JLA nekje okoli 80:20. Kar se glasbene zasedbe tiče, so do leta 1960 večji del nastopov opravili pihalni orkestri, po tem letu pa zabavni orkestri. Aktivnost pihalnih in godalnih orkestrov se je tedaj skrčila zgolj na svečanosti in proslave, medtem ko je bilo koncertov komaj kaj (Karakaš, 1987: 82–93).

Na koncu omenimo še glasbene signaliste JLA. Vse do leta 1950, ko je Upravno-administrativni oddelek GŠJA končno natisnil *Trobilne signale OS FNRJ*, so signalni trobentači igrali kar signale OS Kraljevine Jugoslavije. Omenjena glasbena publikacija je imela osem poglavij.²⁵ Dvomesečnega tečaja za signalne trobentače pri vojaških glasbenikih in kapelnikih so bili deležni pismeni vojaki zdravih zob, pravilno razvitih ustnic, z razvitim posluhom in občutkom za ritem. Zaradi postopnega opuščanja mnogih trobilnih signalov, uvajanja spikerjev in razvoja avdio naprav so leta 1980 posneli gramofonsko ploščo *Trobilni signali OS SFRJ* z vsega skupaj devetimi signali,²⁶ s čimer so bili signalni trobentači JLA ukinjeni (Karakaš, 1987:

---

²⁵Splošni glasbeni signali, glasbeni signali na strelišču, glasbeni signali za sprejeme in parade, glasbeni signali orožnih vaj, alarmni glasbeni signali, posebni glasbeni signali za konjenico, glasbeni signali VM in izbor pehotnih, artilerijskih, konjeniških in posmrtnih koračnic (Karakaš, 1987: 27).

²⁶Mirno, Prosto, Zbor, Alarm, Dviganje in spuščanje zastave, Vstajanje, Začetek obedovanja, Začetek

27–28).

6 ORKESTER SLOVENSKE VOJSKE

6.1 NASTANEK ORKESTRA SLOVENSKE VOJSKE

SV ob svojem nastanku leta 1993 še ni imela lastne vojaške godbe. V obdobju do nastanka ORKSV je vlogo vojaške godbe vršil Papirniški pihalni orkester Vevče. Gre za amaterski civilni orkester, ki je opravljal določene protokolarne naloge, nastopali so celo za določene interne potrebe SV. Omenjeni orkester je eden izmed bolj priznanih orkestrov te vrste v Sloveniji, zato s čisto glasbenega vidika za SV niti ni mogel biti toliko problematičen. Izgled in usposobljenost amaterskih civilnih glasbenikov v uniformi pa gotovo nista bila primerna podobi in vlogi, ki ju imajo godbe sodobnih OS.

Z željo po postavitvi trdnih in profesionalnih temeljev za izvajanje meddržavnih protokolarnih sprejemov ministrov za obrambo in načelnikov generalštabov tujih držav, je bila leta 1996 na pobudo dr. Borisa Žnidariča, takratnega državnega sekretarja na MORS-u, izdelana projektna naloga in določena projektna skupina za ustanovitev ORKSV. ORKSV je bil ustanovljen aprila 1996, ko sta poveljnik godbe Ljubo Vošnjak in namestnik poveljnika Jani Šalamon dobila nalogo ustanoviti vojaško godbo, ki naj bi bila po formaciji manjša enota z 48 zaposlenimi.

Ob ustanovitvi je bil ORKSV kratek čas podrejen MORS-u, a je kmalu prešel pod osebni štab načelnika GŠSV. Po letu in pol je prešel pod poveljstvo 12. gardnega bataljona, kjer je bil do leta 2004, nakar je bil ponovno podrejen protokolarnemu delu kabineta načelnika GŠSV. Linija vodenja in poveljevanja se je zato skrajšala, s čimer je bilo omogočeno predvsem učinkovitejše materialno in finančno poslovanje (Pišlar, 2004: 24 in intervju z Vošnjakom, 15. 5. 2006).

6.2 DEJAVNOST ORKESTRA SLOVENSKE VOJSKE

Namen ORKSV je bil po *Načrtu in programu usposabljanja vojakov glasbenikov in glasbeno protokolarne enote SV* (1999: 6):

---

usposabljanja in Nočni počitek (Karaklaš, 1987: 28).

- izvajanje vojaških časti in nalog ob protokolarnih dogodkih;
- kulturno poslanstvo za motiviranje in izobraževanje pripadnikov SV;
- promocija SV v miru in vojni.

Naloge ORKSV pa so po taistem *Načrtu* (1999: 7) zajemale sodelovanje:

- na državnih protokolarnih sprejemih;
- ob uradnih obiskih ministrov za obrambo tujih držav;
- ob žalnih in drugih državnih slovesnostih;
- na različnih prireditvah in slovesnostih v okviru MORS in SV;
- na različnih prireditvah in slovesnostih, ki jih organizirajo druge organizacije, društva ipd.

Danes je poslanstvo ORKSV naslednje:

- zagotavljanje in dvigovanje bojne morale;
- tvorjenje in širjenje organizacijske kulture;
- motivacijska vloga in
- vloga v izobraževalnih procesih.

Naloge ORKSV pa se danes delijo na:

- naloge državnega in vojaškega protokola;
- državne in vojaške ceremoniale;
- koncertno dejavnost in
- snemalno dejavnost.

Naštete naloge se vršijo s sledečimi glasbenimi zasedbami: veliki koncertni orkester, protokolarni orkester, big band in več manjših komornih skupin (pihalni kvintet, trobilni kvintet, trio in kvartet flavt, duo in trio klarinetov). Največkrat uporabljena glasbena zasedba je 32-članski protokolarni orkester. ORKSV ima med letom povprečno med 150 in 180 nastopov. Razmerje med nastopi za državne in vojaške potrebe na eni ter civilno publiko na drugi strani znaša približno 70:30 (intervju z Vošnjakom, 15. 5. 2006).

6.2.1 Protokolarna dejavnost Orkestra Slovenske vojske

Ena od pomembnih nalog SV je opravljanje protokolarnih nalog za potrebe države. V *Sklepu o določitvi protokolarnih pravil* piše, da v slovesnosti pri prihodu šefov držav in predsednikov vlad na uradni obisk v Slovenijo in v slovesnosti ob odhodu šefov držav ob zaključku uradnega obiska sodelujeta častna enota SV in Orkester Slovenske policije. Častna enota SV, ki pri tem sodeluje, se imenuje Enota

za protokol SV.

Situacija, da se ob najvišjih državnih protokolarnih dogodkih z vojaškimi častmi hkrati pojavita vojaška in policijska uniforma, je edinstvena v svetu. Orkester Slovenske policije je uradni državni protokolarni orkester zaradi kontinuitete še iz časov pred slovensko osamosvojitvijo, ko je prav tako opravljal protokolarne naloge na republiški ravni, ORKSV pa je nenazadnje nastal šele pet let po slovenski osamosvojitvi. Za razliko od Orkestra Slovenske policije pa je ORKSV uradni protokolarni orkester za sprejeme tujih ministrov za obrambo in načelnikov generalštabov (intervju z Vošnjakom, 15. 5. 2006).

Kljub temu je v *Vojaškem protokolu* (2001: 78) predvideno tudi sodelovanje ORKSV pri sprejemu šefov držav in predsednikov vlad z vojaškimi častmi, saj zgolj en orkester v praksi težko pokriva vse protokolarne sprejeme na najvišji ravni. Postopek sprejema z vojaškimi častmi je na istem mestu tudi podrobno opisan, poleg tega pa *Vojaški protokol* natančno opredeljuje sodelovanje ORKSV še na nekaterih drugih oblikah protokolarnih aktivnosti, kjer je udeležen:

- polaganje vencev na ljubljanskih Žalah,
- predaja in prevzem dolžnosti načelnika GŠSV,
- ceremonial podelitve priznanja in zastave bojni enoti,
- pogrebne slovesnosti.

Glede na *Pravila službe v SV* je ORKSV (lahko) udeležen še ob sledečih protokolarnih dogodkih:

- vojaške slovesnosti
  - o slovesna prisega pripadnikov SV,
  - o zaključek specialističnega usposabljanja in urjenja nižjih taktičnih in rodovskih enot ter sprememba statusa enote,
  - o odlikovanja, priznanja in pohvale, ki so podeljene enoti,
  - o podelitev bojne zastave, dviganje in spuščanje državne zastave,
  - o predaja in prevzem dolžnosti,
  - o obiski pomembnejših uradnih oseb v vojašnicah;
- vojaška praznovanja:
  - o državni prazniki (s poudarkom na Dnevu državnosti),
  - o Dan SV,
  - o Dnevi rodov in služb SV;
- vojaške počastitve:

- priložnostne spominske slovesnosti ob pomembnih obletnicah ali jubilejih bojnega delovanja TO v letu 1991,
- državne ali lokalne slovesnosti, s katerimi se ohranja in neguje spomin na bojna delovanja v zgodovini pri obrambi nacionalne samobitnosti, nacionalnega ozemlja in samostojnosti;
- vojaška žalovanja;
- pogrebi z vojaškimi častmi.

6.2.2 Snemalna in koncertna dejavnost Orkestra Slovenske vojske

Kar se tiče snemalne dejavnosti, je ORKSV do sedaj izdal tri zgoščenke, katerim sta se skupaj z DVD-jem pridružili še dve. Slednje je bilo posneto ob desetletnici obstoja ORKSV in je združeno v album. Vrsto posnetkov ORKSV pa je še na RTV Slovenija, kar nekaj oddaj je bilo narejenih s tujimi radijskimi in televizijskimi hišami (intervju z Vošnjakom, 15. 5. 2006). Med posnetki velja posebej omeniti sodelovanje ORKSV v oddaji *Izštekani* Radia Slovenija novembra 2005, kjer je ORKSV oživil slovensko godbeniško izročilo. Sestavljena je bila zgodovinska godbeniška zasedba z izvirnimi glasbili, ki jih v sodobnih orkestrih ne zasledimo več. Repertoar za omenjeno zasedbo je obsegal osem izvirnih slovenskih skladb, odkritih med več kot tisočimi takimi skladbami v godbenih arhivih in arhivu NUK-a (*Medenina in patina v Izštekanih*, 2006).

ORKSV se lahko pohvali s številnimi glasbenimi uspehi. Poleg že omenjenih posnetkov na nosilcih zvoka, številnih posnetkov za domače in tuje radijske ter televizijske hiše, nastopih po festivalih v Sloveniji, je uspešnost ORKSV razvidna tudi pri številnih nastopih na tradicionalnih evropskih vojaških festivalih v okviru dvostranskega sodelovanja. ORKSV je namreč kot gost teh festivalov vedno zaželen, zato dobiva veliko vabil za koncerte po tujini, kjer se predstavlja z deli domačih avtorjev z različnimi slogi (Pišlar, 2004: 25).

ORKSV je v desetih letih delovanja opravil več kot 1000 nastopov doma in čez 40 nastopov v enajstih evropskih državah. To predstavlja osnovo za prepoznavnost ORKSV, SV in države Slovenije, saj se godba predvsem v tujini obvezno predstavlja z deli domačih avtorjev z najrazličnejšimi slogovnimi predznaki. ORKSV zaenkrat, kljub mnogim gostovanjem po evropskih festivalih vojaških godb, še ni koncertiral v okviru kakršnekoli mirovne operacije, čeprav ima to v načrtih. S svojo koncertno dejavnostjo sodeluje tudi z Oddelkom za pridobivanje kadra SV. Nekaj koncertov je

bilo opravljenih kot del novačenja v SV: koncerti ob dnevu odprtih vrat vojašnic, na vojaškem sejmu v Gornji Radgoni, v kulturnih inštitucijah, kjer se je zbrala tudi mladina, predstavitve komornih skupin po osnovnih šolah. V slednjem primeru je šlo za predstavitve instrumentov, seveda pa tudi uniforme ter vojaškega življenja. Razmerje med nastopi za državne in vojaške potrebe na eni, ter civilno publiko na drugi strani, je 70:30, iz česar sledi, da je prvenstvena dejavnost ORKSV še vedno protokolarne narave (intervju z Vošnjakom, 15. 5. 2006).

6.3 KADROVANJE V ORKESTRU SLOVENSKE VOJSKE

Vseh delovnih mest v ORKSV je 74, od tega je glasbenikov 40 (med njimi sedem glasbenic, kar predstavlja razmeroma visoko, 17,5-odstotno zastopanost žensk), vendar je 13 delovnih mest popolnjenih s pogodbeno rezervo. Ker je vpoklic rezerve pogojen z določenim časovnim rokom, je praktično ni moč vpoklicati, saj gre za glasbenike, ki so zaposleni v drugih orkestrih. Zato je vodstvo ORKSV predlagalo novo formacijo orkestra s 68 delovnimi mesti in ukinjeno rezervo. Formacija bi se tako *de iure* zmanjšala, a bi se *de facto* povečala, ker naj bi se nekaj delovnih mest aktiviralo iz ukinjene rezerve. ORKSV sestavljajo predvsem diplomanti Akademije za glasbo v Ljubljani, zaradi česar je povprečna starost v ORKSV manj kot 29 let.

V preteklosti so v ORKSV lahko vstopali tudi vojaški obvezniki, ki so želeli na ta način odslužiti vojaški rok. V primeru končane srednje glasbene šole ali če so bili zadovoljivi glasbeniki amaterskih pihalnih orkestrrov, so lahko po zaključeni prvi fazi temeljnega vojaškega usposabljanja vstopili v ORKSV, kjer so si pridobili glasbeniško vojaško-evidenčno dolžnost. Na tak način je vojaški rok odslužilo v povprečju deset do petnajst vojaških obveznikov na generacijo. Več kot 60% se jih je po odsluženem vojaškem roku tudi zaposlilo v ORKSV (intervju z Vošnjakom, 15. 5. 2006).

Pogoji za zaposlitev v ORKSV so popolnoma enaki posebnim pogojem za delavce na obrambnem področju, določenim v 88. členu *Zakona o obrambi*:

- državljanstvo Republike Slovenije, pri čemer osebe z dvojnimi državljanstvom ne morejo opravljati vojaške službe;
- telesna in duševna sposobnost za poklicno opravljanje vojaške službe in odslužen vojaški rok;
- ustrezna izobrazba (za glasbenike je to najmanj končana srednja glasbena

šola);

- kandidat mora biti varnostno preverjen, pri čemer ne obstaja varnostni zadržek v skladu z zakonom;
- da kandidat ni bil pravnomočno obsojen zaradi kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti, in da ni bil obsojen na nepogojno zaporno kazen za kakšno drugo kaznivo dejanje v trajanju več kot treh mesecev.

Isti člen določa še, da kdor nima odsluženega vojaškega roka, mora opraviti predhodno temeljno vojaško strokovno usposabljanje v trajanju najmanj treh mesecev. Ker so pripadniki ORKSV vojaški uslužbenci, pomeni za njih vojaško strokovno usposabljanje po 92. členu *Zakona o obrambi* osnovno usposabljanje za delo v vojski.

Najpomembnejši dejavnik pri sprejemu v ORKSV je, tako kot pri vseh ostalih profesionalnih orkestrih, avdicija. Na ta način se preizkusi kandidatove solistične in orkestrske sposobnosti. Slednje so razvidne predvsem s kandidatovim igranjem ob klavirski spremljavi, kjer pridejo do izraza kandidatove intonančne, ritmične ter ostale sposobnosti za skupinsko igranje. Avdicija se lahko razpiše s splošnim razpisom, kar se do sedaj v ORKSV še ni zgodilo, ali pa se zainteresirane posameznike na avdicijo povabi. V vabilu na avdicijo je navedena obvezna literatura, ki jo mora kandidat odigrati pred strokovno komisijo, nekaj pa je tudi *prima vista* branja oz. izvajanja na prvi pogled (Šalamon, 2002: 50 in intervju z Vošnjakom, 15. 5. 2006).

Pogodba o zaposlitvi v ORKSV se sklene za obdobje desetih let z možnostjo podaljševanja do 55. leta starosti.

6.4 DELOVNI POGOJI V ORKESTRU SLOVENSKE VOJSKE

Pripadniki ORKSV se od profesionalnih glasbenikov iz ostalih slovenskih profesionalnih orkestrrov razlikujejo še po posebnem statusu in specifikah dela. Kot pripadniki stalne sestave SV so glasbeniki vojaške osebe in kot taki opravljajo vojaško službo. Do leta 2003 so imeli pripadniki ORKSV status vojakov, podčastnikov in častnikov, a se jim je tedaj zamenjal v status vojaških uslužbencev.

Po *Uredbi o vojaških uslužbencih* so vojaški uslužbenci vojaške osebe, ki opravljajo pravne, kadrovske, tehnične, finančne, zdravstvene, informacijske, glasbene (podčrtal G. B.) in druge podobne naloge v SV, določene s formacijami. Bistvena razlika v spremembi statusa je predvsem v tem, da za delo vojaških uslužbencev ni potrebna vojaška izobrazba. Namesto vojaških, podčastniških ali

častniških činov se vojaški uslužbenci delijo na nižje (od I. do VIII. razreda) in višje (od IX. do XV. razreda).

Status vojaške osebe pomeni še podrejenost vojaški disciplini, prepoved udeleževanja shodov političnih strank v uniformi in posebne delovne pogoje. Med le-te se šteje delo v delovnem času, ki je za delavce manj ugoden, in delo v manj ugodnih delovnih pogojih ali z dodatnimi obremenitvami. Glasbeniki ORKSV so med svojim igranjem lahko izpostavljeni naporom, ki jih glasbeniki ostalih slovenskih profesionalnih orkestrrov tekom svojega dela (z izjemo Orkestra Slovenske policije) ne poznajo. Šalomon (2002: 55) med neugodne delovne pogoje vojaških orkestrašev šteje in opredeljuje:

- igranje v neugodnih vremenskih pogojih in klimatskih razmerah;
- dolgotrajno nepremično stanje z instrumenti tekom protokolarnih ceremonialov;
- korakanje in igranje v postroju, ki je zaradi premikanja med igranjem in glasnega igranja povzroča stalen pritisk instrumenta na ustnice. To uničuje glasbenikov idealen ustni nastavek, ki mu je sicer prepotreben za umetniško izvajanje;
- izvajanje t. i. »show programa«, kjer je zaradi hkratnega igranja in izvajanja koreografije potrebna tudi dobra telesna pripravljenost glasbenikov, saj lahko takšni nastopi trajajo tudi do 20 minut.

Ko primerjamo dejavnost glasbenikov ORKSV z ostalimi slovenskimi profesionalnimi orkestri (z izjemo Orkestra Slovenske policije), ne moremo mimo glasbenega repertoarja. Medtem ko je dejavnost glasbenikov v ostalih orkestrih bolj kot ne omejena na določeno glasbeno zvrst, se za igranje v ORKSV od glasbenikov zahtev poznavanje različnih glasbenih stilov: koračnic, jazza, »resne« glasbe, popevk, filmske glasbe itd.

Kljub temu, da imajo slovenski vojaški glasbeniki v SV samo glasbeno vlogo, se zaradi njihove narave dela v ORKSV vrši tudi neglasbeno usposabljanje. Na programu imajo stalno tedensko fizično usposabljanje, strelsko usposabljanje z osebni orožjem in štiri letne kondicijske pohode z najrazličnejšimi vojaškošportnimi aktivnostmi. Potekajo še jezikovni tečaji, nekaj je vojaško-administrativnega usposabljanja itd. (intervju z Vošnjakom, 15. 5. 2006)

Tedenski delovni čas za pripadnike ORKSV traja 40 ur, kar je enako kot v drugih slovenskih profesionalnih orkestrih. Predpisani polni delovni čas je za glasbenike

razdeljen na dejanski delovni čas in čas za osebno pripravo. Slednji obsega tretjino delovnega časa, medtem ko v ostalih profesionalnih orkestrih čas za osebno pripravo predstavlja polovico delovnega časa. Dejanski delovni čas pa se v ORKSV deli še na čas skupne priprave na vajah, čas prireditve, kjer ORKSV sodeluje, in čas sodelovanja v strokovnih organih in organih upravljanja v ORKSV (Šalamon, 2002: 57).

7 ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Prva zastavljena hipoteza se je glasila: *Razvoj vojaških godb je tekel vzporedno z razvojem glasbil na eni, ter z razvojem vojaške taktike in strategije na drugi strani.* Hipotezo lahko skoraj v celoti potrdimo.

Nedvomno je razvoj vojaških godb tekel vzporedno z razvojem glasbil. V pregledu razvoja vojaških godb je bilo ugotovljeno, da so se instrumenti šele v 16. in 17. stol. izpopolnili do mere, ko so lahko za potrebe vojsk izvajali kaj več kot zgolj nekakšno primitivno obliko glasbenega signaliziranja. Nadalje je sprva predvsem razvoj pihal omogočil razvoj tako glasbeno-signalističnih zasedb kakor tudi t. i. oboistov in harmoniemusicka. Kmalu zatem pa je poleg pihal tudi razvoj trobil, hkratno z večanjem vloge tolkal v vojaških godbah, omogočil prevlado vojaškega orkestra. Razvoj glasbil je na vojaške godbe vplival tudi z vpeljavo saksofona, ki je sprva obogatil vojaške orkestre, kasneje pa je bil pomemben tudi nove, predvsem jazzistične zasedbe vojaških godb. Električni in elektronski instrumenti, ki jih zasledimo v jazz, rock in pop zasedbah, pa so v vojaške godbe prišli skupaj z naštetimi zasedbami.

Razvoj vojaške taktike in strategije seveda ni mogel v tolikšni meri kot razvoj glasbil vplivati na razvoj vojaških godb. Kljub temu se lahko med razvojem vojaške taktike in strategije ter vojaških godb ugotovi nekaj vzporednic.

Vojaške godbe v antičnem obdobju pomenijo predvsem nekakšne primitivne glasbeno-signalistične zasedbe, ki se še najbolj razvijejo pri starih Grkih in še posebej pri Rimljanih. Pri slednjih lahko govorimo celo o prvemu organiziranju vojaških glasbenikov v OS. V obdobju srednjega veka pa vojaške godbe dolgo časa v svojem razvoju stagnirajo, če ne celo nazadujejo. Nekaj podobnega lahko rečemo za vojaško taktiko in strategijo obeh obdobj, ki se je še najbolj razvila pri starih Grkih in Rimljanih ter nato stagnirala ali celo nazadovala. Za strategijo, ki je po Lubiju (2006: 14, 25) pomenila predvsem vojne pohode in kratkotrajne bitke, so bile primitivne

glasbeno-signalistične zasedbe zadostne.

V obdobju velikih stalnih vojsk absolutističnih monarhij se pomen glasbeno-signalističnih zasedb zaradi linijske bojne razporeditve in taktike še poveča. Enote se namreč urijo z drilom in paradiranjem, ki ju redno spremlja signalistična zasedba piščali in bobna. Tudi splošna značilnost vojaškoteoretične misli tega obdobja, ki se po Lubiju (2006: 50) kaže v predstavitvi značaja in načina vojskovanja na strateški in taktični ravni v vojaških pravilih in navodilih, se dotakne vojaških godb oz. zasedbe piščali in bobna, kot je bilo to vidno na primeru t. i. *Steubnovih navodil*. Povečan taktičen pomen artilerije tega obdobja pa posredno označuje prva formacijska harmoniemusick godba v britanskemu artilerijskemu polku.

Nastanek množične vojske v obdobju francoske revolucije je bil eden izmed povzročiteljev pomembnih sprememb v načinu vojskovanja na vseh ravneh večšine vojskovanja, saj je omogočil odločno strategijo množičnih premikov, spopadov in globinsko taktiko (Lubi, 2006: 57). Hkrati s tem pa je množična vojska pomenila tudi vse večje vojaške godbe. Na nadaljnji razvoj vojaških godb pa razvoj vojaške taktike in strategije deloma vpliva še na:

- uvajanje vojaških godb različnih zvrsti OS;
- uvajanje vojaških godb, ki so bliže vojakovemu glasbenemu okusu, da bi se na ta način poskrbelo za dobro počutje vojakov;
- vse večje umikanje vojaških godb v zaledje med vojnim časom;
- dokončen umik glasbeno-signalističnih vojaških godb z izjemo tistih, ki poosebljajo določene vojaške tradicije.

Drugo hipotezo, ki se glasi *Vojaške godbe so bile integralni del oboroženih sil skozi celotno vojaško zgodovino, pri čemer je bil njihov glavni pomen dvigovanje bojne morale vojakov*, delno potrjujem.

Vojaške godbe so se na tak ali drugačen način v vojskah resda pojavljale skozi celotno vojaško zgodovino, a so bile pogostokrat tudi precej neformalen element OS. V obdobju pred sredino 19. stol., ko se vojaške godbe dokončno formacijsko ustalijo v OS, so bili uradni del svojih OS le starorimski vojaški glasbeniki in janičarske godbe. Lahko torej trdimo, da so bile vojaške godbe prisotne v celotni vojaški zgodovini, ne moremo pa reči, da so bile ves ta čas tudi integralni del OS.

Drugi del hipoteze, ki govori o glavnem pomenu vojaških godb skozi celotno vojaško zgodovino, izhaja iz splošne predpostavke, kadar je govora o vojaških godbah. Dvigovanje bojne morale vojakov s pomočjo vojaških godb je bilo v

diplomskem delu večkrat ponazorjeno. Na tem mestu bom poudaril še posreden vpliv dejavnosti vojaških godb na krepitev bojne morale. Po Šalamonu (2000: 130–133 in 2002: 59) se lahko z glasbo oziroma vojaško godbo posredno vpliva na krepitev bojne morale na treh področjih: pri širjenju organizacijske kulture, pri motiviranju in v izobraževalnem procesu.

Tako v poglavju o zgodovinskem razvoju vojaških godb, kot tudi v poglavju o sodobnih vojaških godbah, je bilo ugotovljeno, da je ena izmed najvidnejših vlog vojaških godb protokolarna dejavnost. Le-ta se vrši ob ceremonijah, obredih, ritualih, ob vsem tem so pomembni še simboli,²⁷ ki se pojavljajo zraven. Pojavljanje protokolarne dejavnosti vojaških godb skozi celotno vojaško zgodovino in pomembnost te dejavnosti za širjenje organizacijske kulture potemtakem potrjuje, da je bilo dvigovanje bojne morale vojakov vseskozi glavni pomen vojaških godb.

Jereb (Šalamon, 2002: 74, 79) izobraževanje, vzgojo in usposabljanje povezuje v enoten termin izobraževalni proces. Dejstvo, da se je usposabljanje vojaških enot vršilo tudi s pomočjo glasbenega signaliziranja, verjetno že v starorimski vojski, zagotovo pa od obdobja velikih stalnih vojsk absolutističnih monarhij vse do začetka 2. polovice 20. stol., nam prav tako potrjuje da je bilo dvigovanje bojne morale vojakov vseskozi glavni pomen vojaških godb.

Tretjo hipotezo, ki se glasi *V času vedno bolj razširjenega poklicnega popolnjevanja oboroženih sil opravljajo vojaške godbe predvsem vlogo promocije oboroženih sil v javnosti*, zavračam.

Ob formuliranju hipoteze sem pričakoval, da bo konec hladne vojne s posledičnimi spremembami v razumevanju varnosti in preoblikovanju OS, ki je sledilo spremenjenemu globalnemu varnostnemu okolju, ter spreminjanju družbenih vrednot, vplival tudi spremembe pri vlogi in pomenu vojaških godb. Do določenih sprememb je predvsem v smislu prilagajanja vojaških godb postmodernim značilnostim OS tudi prišlo, a ne na ravni vloge in pomena vojaških godb.

V oziru prilagajanja sodobnih vojaških godb postmodernim značilnostim OS sem ugotovil, da je zastopanost žensk v vojaških godbah v glavnem enaka ali celo večja od njihove zastopanosti v OS. V smislu večanja socialne reprezentativnosti OS sem poleg stopnje zastopanosti žensk ugotovil, da so istospolno usmerjeni glasbeniki, vsaj

---

²⁷Vila (1994: 346–347) našteje osem načinov širjenja organizacijske kulture, med katerimi najdemo vse štiri zgoraj naštet elemente protokolarne dejavnosti vojaških godb.

na deklarativni ravni, v večini primerov sprejeti v vojaške godbe. Naslednja postmoderna značilnost OS, ki se je v večini obravnavnih primerov potrdila, je sodelovanje vojaških godb v mirovnih operacijah. Tradicionalizem vojaških godb oz. OS pa se še vedno odraža v odnosu do ugovora vesti, ki ga vojaškim glasbenikom skoraj nikjer ne priznavajo. Glede na primarno vlogo vojaških glasbenikov, ki je glasbene narave, in tudi glede na njihove potencialne sekundarne naloge, ki v glavnem ne predvidevajo uporabe orožja, je nepriznavanje ugovora vesti pravzaprav absurdno.

Naštete spremembe, ki podobo vojaških godb in s tem podobo OS približujejo kulturi in vrednotam postmoderne družbe, so pomembne tudi za zagotavljanje podpore javnosti, kar je istočasno v neposredni zvezi z zagotavljanjem legitimnosti vojaštva. Odsotnost ali prisotnost javne podpore pa vpliva tudi na odločanje mladine za vojaški poklic.

Pričakoval sem spremembe v vlogi in pomenu vojaških godb, ki pa se niso zgodile. Glavna aktivnost vojaških godb tako še danes ostaja glasbena podpora vojaškemu in državnemu protokolu, kar je bilo razvidno tako iz odgovorov na vprašanje o nalogah vojaških godb kakor tudi iz odgovorov na vprašanje o deležu aktivnosti vojaških godb za vojaške in državne potrebe na eni, in civilno publiko na drugi strani. S pomočjo slednjih odgovorov sem celo ugotovil, da deleži aktivnosti sodobnih vojaških godb glede na različne ciljne publike niso neposredno povezani s promocijo OS v javnosti.

Tako finske kot novozelandske vojaške godbe kar polovico svojih aktivnosti namenijo civilni publiko. Razlogi za tako velik delež nastopanja za civiliste so v obeh primerih popolnoma drugačne narave. Medtem ko omenjeni delež na primeru novozelandskih vojaških godb izhaja iz njihove vloge, ki med drugimi vlogami pomeni še promocijo vojaškega poklica, taisti delež pri aktivnostih finskih vojaških godb predstavlja vlogo izražanja obrambne volje.

Drugi razlog pri ugotovitvi, da deleži aktivnosti sodobnih vojaških godb glede na različne ciljne publike niso neposredno povezani s promocijo OS v javnosti, pa izhaja iz preprostega dejstva, da so lahko vojaške godbe na očeh javnosti tudi kadar nastopajo za vojaške in državne potrebe. Širjenje organizacijske kulture se s svojim simbolnim pomenom namreč ne ustavlja nujno le pri članih vojaške organizacije, ampak lahko deluje tudi v njenem okolju.

Zadnja hipoteza se je glasila *Slovenska vojska neuspešno uporablja Orkester*

Slovenske vojske pri svoji promociji v javnosti in je vsebinsko sledila tretji hipotezi, kjer sem promocijo OS v javnosti predvidel kot prvenstveno vlogo sodobnih vojaških godb. V diplomskem delu je bilo ugotovljeno, da temu ni tako, zaradi česar bi lahko četrto hipotezo zavrnili že zaradi vsebinske navezanosti in izpeljave iz tretje hipoteze. Samostojno obravnavanje uporabe ORKSV pri promociji SV v javnosti pa zadnjo hipotezo delno potrdi.

Pri oblikovanju hipoteze sem deloma namreč izhajal iz članka Zdenke Šabec z naslovom *Vizija promocije Slovenske vojske v javnosti*, deloma pa iz dejstva, da tekom dolgega ukvarjanja z vojaškimi godbami, na uradnih spletnih straneh MORS-a ali SV do pred kratkim nisem zasedil ničesar o ORKSV. Četudi domače strani ali posebne predstavitve ORKSV na omenjenih spletnih straneh še vedno ni, je sedaj na spletni strani SV vsaj naštet med enotami v sestavi GŠSV. Med nameni oz. poslanstvom ORKSV je bila promocija SV leta 1999 še dobesedno navedena, danes pa je skrita v pojmu širjenje organizacijske kulture, kar posredno prav tako govori v prid zmanjšanju vloge ORKSV za promocijo SV.

Med splošnimi izdelki informiranja in promocije, ki jih Šabec (2000: 157) našteje, sem izpostavil take, ki tako ali drugače vključujejo ali bi lahko vključevali ORKSV: vojaške publikacije, radijski prispevki, videoposnetki, predstavitve na internetu, obiski predstavnikov vojske v šolah, zgoščenke ORKSV, vojaška glasba, bojne pesmi, dnevi odprtih vrat enot, vojaške slovesnosti, sodelovanje na kulturnih prireditvah ipd. Med idejnimi projekti za predstavitev SV v javnosti, ki jih Šabec (2000: 161–162) našteje in opredeli, pa velja izpostaviti: pojavljanje na uradnih spletnih straneh, nastope ORKSV in sodelovanje s civilnim delom družbe.

V času t. i. informacijske družbe, ko velja, da če nečesa ne najdeš na svetovnem spletu, potem to ne obstaja, ORKSV svoje predstavitve na uradnih spletnih straneh MORS-a ali SV še vedno nima. »Neobstoja« v informacijski družbi ga rešuje omemba v znani spletni enciklopediji *Wikipediji* (Orkester Slovenske vojske – Wikipedija, 2006).

Koncertna dejavnost, ki naj bi pri civilnem prebivalstvu vzpodbudila zanimanje za služenje vojaškega roka in za izgradnjo pozitivne podobe vojske (Šabec, *ibidem*), se nahaja v 30-odstotnem deležu aktivnosti ORKSV za civilno publiko. Koncertna dejavnost sama po sebi ni dovolj za zadovoljivo promocijo OS v javnosti, pač pa ji je treba dodati še medijsko izpostavljenost, ki v primeru ORKSV ni zadostna.

V smislu kulturnega sodelovanja s civilnim delom družbe mislim predvsem na

produkcijo glasbe za vojaške godbe. ORKSV je lansko leto v sodelovanju s Kulturnim društvom dr. Josip Čerin, Radiom Slovenija, Slovensko Filharmonijo, NUK-om, Javnim skladom kulturnih društev RS ter arhivi in arhivarji številnih slovenskih pihalnih godb uspel obuditi repertoar izvirnih slovenskih skladb z zgodovinsko godbeniško zasedbo z izvirnimi glasbili, ki jih v sodobnih godbah ne zasledimo več. Tak projekt v (strokovni) javnosti zagotovo dviga tako ugled ORKSV in s tem posredno tudi ugled SV.

V splošnem ugotavljam, da se razvoj vojaških godb dandanes ne odraža več toliko v spreminjanju glasbenih zasedb vojaških godb in z uvajanjem novih vlog in pomenov ali njihovim spreminjanjem. Razvoj vojaških godb se odraža predvsem v povečevanju njihove socialne reprezentativnosti, ki je praviloma večja od socialne reprezentativnosti OS.

Diplomsko delo lahko zaključim z ugotovitvijo, da so v sodobnem času vojaške godbe še vedno nepogrešljiv del OS. Kolikor vem, na svetu ni OS, ki ne bi imele vsaj ene sebi lastne vojaške godbe. Tudi mlade države ob vzpostavljanju lastnih OS ne pozabijo ustanoviti vojaških godb. Zato lahko tudi na primeru mladih držav, kot je naša, ki ne poznajo kontinuiranega razvoja lastnih OS in s tem lastne vojaške tradicije ter lastnih vojaških godb, sodimo o vlogi in pomenu vojaških godb.

Na prvem mestu gre za zagotavljanje glasbene podpore državnemu in vojaškemu protokolu. Zatem lahko kot pomembno vlogo in pomen vojaških godb štejemo sooblikovanje ter izražanje vojaškega korporativnega duha. To je v smislu širjenja vojaške organizacijske kulture pomembno tako na ravni posameznega vojaka, kot na ravni vojaške organizacije v celoti in nenazadnje tudi za njeno okolje, najsi s tem mislimo civilno javnost, lokalno ali državno skupnost. Omenjene vloge in pomeni vojaških godb so bile take že v preteklosti, zato ni čudno, da prevladujoča glasbena zasedba ostaja vojaški orkester.

8 SEZNAM VIROV

8.1 SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

1. (1999) *Načrt in program usposabljanja vojakov glasbenikov in glasbeno protokolarne enote Slovenske vojske*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Generalštab Slovenske vojske.
2. (2002) *The Military Balance 2002/2003*. International Institute for Strategic Studies. Oxford: Oxford University Press
3. Arnold, Ben (1993): *Music and war: a research and information guide*. New York, London: Garland.
4. Cvetko, Dragotin (1960): *Zgodovina glasbene umetnosti na Slovenskem*. Tretja knjiga. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
5. Dolinar, Ksenja (ur.) (1987): *Glasba*. 3. izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba. 194.
6. Gažević, Nikola (ur.) (1973): *Vojna enciklopedija*. 2. izdaja, 5. zvezek. Beograd: Redakcija Vojne enciklopedije.
7. Gažević, Nikola (ur.) (1974): *Vojna enciklopedija*. 2. izdaja, 8. zvezek. Beograd: Redakcija Vojne enciklopedije.
8. Gažević, Nikola (ur.) (1975): *Vojna enciklopedija*. 2. izdaja, 10. zvezek. Beograd: Redakcija Vojne enciklopedije.
9. Jacobs, Arthur (1991): *The Penguin dictionary of music*. 5th edition. London: Penguin Books.
10. Janko Jurančič (1986): *Srbskohrvatsko-slovenski slovar*. 3. znatno razširjena izdaja. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
11. Jelušič, Ljubica (1997): *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Ljubljana: Fakulteta za državne vede.
12. Karakaš, Branko (1987): *Muzička aktivnost u JNA*. Beograd: Vojnoizdavački i novinarski centar.
13. Korošec, Tomo *et al.* (ur.) (2002): *Vojaški slovar*. Predelana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
14. Kotnik-Dvojmoč, Igor (2002): *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav*. Ljubljana: Fakulteta za državne vede.
15. Kovačević, Krešimir in Koraljka, Kos (ur.) (1971): *Muzička enciklopedija*. 1.

- zvezek, 2. izdaja. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.
16. Krajačić, Gordana (2003): *Vojna muzika i muzičari: 1831–1945*. Beograd: Vojska.
  17. Kuret, Primož (1985): *Glasbena Ljubljana v letih 1899–1919*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
  18. Lubi, Darko (2006): *Teorija strategije*. Študijsko gradivo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
  19. Mlakar, Boris (2003): *Slovensko domobranstvo : 1943–1945 : ustanovitev, organizacija, idejno ozadje*. Ljubljana: Slovenska matica.
  20. *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (1994) SAZU. Ljubljana: DZS.
  21. Šalamon, Jani (2002): *Glasba kot funkcija managementa s poudarkom na identiteti naroda*. Magistrsko delo. Kranj: Fakulteta za organizacijske vede.
  22. Tukidid (1985): *Peloponeška vojna*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
  23. Usher, George (2003): *Dictionary of British Military History*. London: Bloomsbury.
  24. Vila, Antun (1994): *Organizacija in organiziranje*. Kranj: Moderna organizacija.
  25. Vrečar, Valter (2001): *Vojaški protokol*. Ljubljana: Generalštab Slovenske vojske.

8.2 ČLANKI

1. (1992) Music of War – Mr Kipling’s Plea for Bands. *Band International* 14(1), 19.
2. Adkins, E. H. (1986a): The Evolution of the Military Band – Part II. *Band International* 8(2), 48–50.
3. Adkins, E. H. (1986b): The Evolution of the Military Band – Part III. *Band International* 8(3), 107–109.
4. Anzenberger, Friedrich (1996): The Band and Bandmasters of the Austrian Infantry Regiment no. 4 ‘Hoch- und Deutschmeister’ 1696–1918. *Band International* 18(2), 58–63.
5. Čerin, Josip (1944): Mestni in deželni trobentači. V Velikonja, Narte *et al.* (ur.): *Zbornik zimske pomoči*, 345–351. Ljubljana: Zimska pomoč.
6. Davis, T. S. (1981): The Symphonic Wind Band (A Short History). *Band*

- International* 3(3), 127–133.
7. Foeller, George (1988): Bands and Music of the Austro-Hungarian Empire. *Band International* 10(2), 58–61.
  8. Gleason P., Bruce (2005): The Mounted Bands of the North-West Police. *Band International* 27(1), 99–103.
  9. Jameson, Henry (1993): Musicians at War. *Band International* 15(2), 96–99.
  10. Kopstein, Jack (1981): The Evloution of the Military Band. *Band International* 3(2), 62–65.
  11. Kos, Koraljka (1998): East and west in military music on the Ottoman-Habsburg border. V Pettan, Svanibor (ur.): *Music, politics and war: views from Croatia*, 29–54. Zagreb: Institute of ethnology and folklore research.
  12. Krivokapič, Igor (2004): Pihalne godbe – O dobah slovenskega godbeništva. *Deloskop*, 16.12.–22.12.: 20–21.
  13. Leprince, Frank (1997): A Change for the Better? *Band International* 19(2), 49–51.
  14. Marosi, László (1999): Historical Periods of the Hungarian Military Bands. *Band International* 21(2), 58–60.
  15. Marsh, John (1988): The 24th Regiment Band. *Band International* 10(3), 106–110.
  16. Osana, Jože (1999): Zgodovinski razvoj godbe Slovenskega domobranstva. *Zaveza* 9(3), 88–91.
  17. Pišlar, Marko (2004): Orkester SV navdušil na tradicionalnem letnem koncertu. *Slovenska vojska* XII(17), 24–25.
  18. Riccobono, C. James (1986): The Old Guard Fife and Drum Corps Today. *Band International* 8(2), 69–72.
  19. Šabec, Zdena (2000): Vizija promocije Slovenske vojske v javnosti. *Bilten Slovenske vojske* 2(1), 149–163.
  20. Šalamon, Jani (2000): Vloga vojaškega orkestra – glasbe v Slovenski vojski in družbi. *Bilten Slovenske vojske* 2(1), 123–134.
  21. Smith, Keith Michael (1990): British Military Heritage – Part 2. *Band International* 12(2), 109–112.

8.3 INTERNETNI VIRI

1. *A History of Fife and Drum Music* (2005). The Kentish Guards Fife and Drum Corps. Dostopno na <http://www.kentishguards.org/fifendrumhistory.htm> (8. 12. 2005)
2. *A History of U. S. Army Bands* (2005). Dostopno na <http://www.fas.org/irp/doddir/army/armybands.pdf> (25. 6. 2006)
3. *Army Warrant Officer Jobs* (2006). Dostopno na <http://usmilitary.about.com/library/milinfo/arwarrant/bl420c.htm> (9. 8. 2006)
4. *Defence Forces Annual Report 2005* (2006). Dostopno na http://www.military.ie/images/pdfs%20for%202006/annualreport05_eng.pdf (6. 8. 2006)
5. *History of Fife and Drum* (2005). Dostopno na <http://www.drummajor.net/Fife/1FifesHistory.htm> (8. 12. 2005)
6. *History of Fifing and Drumming* (2005). Dostopno na <http://www.lewisandclarkfifeanddrum.com/history.htm> (8. 12. 2005)
7. *Medenina in patina v Izštekanih* (2006). Dostopno na <http://www.si21.com/news.php?id=47852> (16. 5. 2006)
8. *New Sounds* (2006). Dostopno na <http://www.worldmilitarybands.com/nusounds.html> (4. 4. 2006)
9. *Orkester Slovenske vojske – Wikipedija* (2006). Dostopno na http://sl.wikipedia.org/wiki/Orkester_Slovenske_vojske (26. 6. 2006)
10. *Ottoman – Mehter* (2002). Dostopno na http://www.theottomans.org/english/campaigns_army/mehter.asp (7. 12. 2005)
11. *Ottoman Army Band Mehter* (2005). Dostopno na http://www.ottomansouvenir.com/Music/Mehter_Army_Band.htm (28. 10. 2005)
12. *Percentages of female Soldiers in NATO countries' Armed Forces* (2006). Office of Women in the NATO Forces. Dostopno na http://www.nato.int/issues/women_nato/perc_fem_soldiers_2001_2005.pdf (6. 8. 2006)
13. *Report on Delivery to Women* (2004). Dostopno na http://www.anc.org.za/ancdocs/reports/2004/delivery_to_women/defence.html (6. 8. 2006)

14. *Slovenska Filharmonija – Zgodovina 1919–1946* (2006). Dostopno na <http://www.filharmonija.si/index/Slovensko/Zgodovina/1919/> (25. 6. 2006)
15. Stefanija, Leon (2006): *On the National in Music: The Sloveneness of Slovenian music and its Range*. Dostopno na http://www2.arnes.si/%7Elstefa/Clanki/On%20the%20National%20in%20Music_Slovenia.pdf (25. 6. 2006)
16. *The Mehter* (2005). Dostopno na <http://www.kirkpinar.50megs.com/mehter.htm> (28. 10. 2005)
17. *The Mehter Band of the Ottoman Army* (2003). Dostopno na <http://www.militarymusic.com/200302.htm#anchor5> (28. 10. 2005)
18. “*The President’s Own*” *History* (2006). Dostopno na http://www.marineband.usmc.mil/learning_tools/our_history/presidents_own_history.htm (13. 2. 2006)
19. *The Status of Women in New Zealand* (2006). CEDAW Report. Dostopno na <http://www.mwa.govt.nz/news-and-pubs/publications/cedaw06> (6. 8. 2006)
20. *The U.S. Air Force Bands Program* (2006) Dostopno na <http://www.af.mil/library/band/> (13. 2. 2006)
21. *U. S. Army Bands: Field Manual FM 12-50* (1999). Washington D.C.: Headquarters, Department of the Army. Dostopno na <https://134.11.61.26/CD7/Publications/DA/FM/FM%2012-50%2019991015.pdf> (3. 11. 2004)
22. *U.S. Army Bands in History* (2004). Dostopno na <http://bands.army.mil/history/> (3. 11. 2004)
23. *Were There Bands in Early America?* (2001). The Colonial Music Institute. Dostopno na <http://www.colonialmusic.org/Resource/Bands.htm> (3. 11. 2005)
24. *What is a Warrant Officer?* (2006). Dostopno na <http://usawocc.army.mil/whatiswo.htm> (9. 8. 2006)
25. *Zbirka redkih zvočnih zapisov* (2006). Dostopno na <http://www.nuk.uni-lj.si/digitalizacija/posnetki/zbirka.asp> (25. 6. 2006)

8.4 DOKUMENTI

1. Sklep o določitvi protokolarnih pravil (Ur. l. RS, št. 36/1994, 24/1995, 14/1999, 59/2000, 95/2002)

2. Uredba o vojaških uslužbencih (Ur. l. RS, št. 54/2003)
3. Zakon o obrambi (uradno prečiščeno besedilo) (Ur. l. RS, št. 103/2004)

8.5 EMPIRIČNE RAZISKAVE

1. intervju z načelnikom Orkestra Slovenske vojske, višjim vojaškim uslužbencem XIV. razreda Ljubom Vošnjakom, dne 15. 5. 2006.
2. strukturirani intervjuji, kjer so na vprašalnik odprtega tipa odgovorili:
  - namestnik poveljnika Kraljevih godb Belgijskih OS, dne 19. 4. 2006;
  - vršilec dolžnosti Šefa Urada za odnose z javnostjo MO BiH, dne 12. 5. 2006;
  - Služba za odnose z javnostjo češkega MO, dne 7. 6. 2006;
  - Služba za protokol GŠ Danskih OS, dne 1. 5. 2006;
  - tedanji namestnik glavnega kapelnika z Oddelka za informiranje Finskih obrambnih sil, dne 18. 4. 2006;
  - poveljnik Simfoničnega pihalnega orkestra Hrvaške vojske, dne 4. 7. 2006;
  - direktor glasbene šole Irskih obrambnih sil, dne 9. 3. 2006;
  - direktor Oddelka za ceremonialno in vojaško glasbe Podpornega centra za človeške vire južnoafriškega MO, dne 23. 4. 2006;
  - predstavnik novozelandske veje International Military Music Society, dne 13. 4. 2006;
  - g. Mike Scrivener z novozelandskega MO, dne 19. 5. 2006;
  - Služba za odnose z mednarodnimi mediji romunskega MO, dne 24. 5. 2006;
  - vodja Osrednje glasbene knjižnice Kraljevih marincev (VB), dne 17. 3. 2006;
  - predstavnik ameriške veje International Military Music Society, dne 1. 3. 2006.

Odgovore hrani avtor diplomskega dela.

9 PRILOGE

PRILOGA ŠT. 1: Vprašalnik, uporabljen pri strukturiranih intervjujih

1. How many bands does your country's armed forces have?
2. What is the total number of cadre in those bands?
3. What is the total number of musicians in those bands?
4. What types of musical ensembles are there in armed forces and which type prevails?
5. What is approximate strength of typical armed forces' band?
6. What is the mission of armed forces' bands and how do they accomplish it?
7. For whom do armed forces' bands perform apart from military personnel and official military and governmental activities?
8. What is the approximate proportion of bands' activities between performances for military personnel, for official military and governmental activities, and for civilian audiences?
9. To whom are armed forces' bands subordinated? (for example: Is there any special service in charge of armed forces' bands? Are they subordinated to any special command?..)
10. Is there any legislature or other official documents that deal with armed forces' bands? Please tell some more about it, if so.
11. What percentage of defense budget do armed forces' bands receive?
12. What are qualifications to become military musicians?
13. Are there any draftees in armed forces' bands? If yes – How does a draftee become a military musician?
14. How long does a military musician have to serve in an armed forces' band when enlisted?
15. Are military musicians considered civilians, soldiers or some kind of civilian military personnel?
16. Which military ranks do military musicians have (if any)?
17. What kind of a non-musical training does a military musician have to go through? Could you describe a bit non-musical training? (for example: How long does it take? Does this training take part only at the beginning of enlistment or also later on?)

18. Do military musicians have any other role in the national security system apart from musical one? (If yes, please list those roles and tell in which occasions they appear.)
19. What is the percentage of women in armed forces' bands?
20. Is conscientious objection recognized to military musicians?
21. Are homosexuals forbidden, expelled or accepted to serve as military musicians?
22. How do armed forces' bands take part in peace operations (if they take part there at all)?
23. Is there any reformation, reorganization,... of armed forces' bands expected which would affect them? If yes – how will it affect them?